

Fredagen den 24 april

Kl. 09.00

Förhandlingarna leddes till en början av andre vice talmannen.

1 § Företogs till avgörande utbildningsutskottets betänkanden 1986/87:12 och 14 (beträffande debatten i dessa ärenden, se prot. 109).

Utbildningsutskottets betänkande 12

Punkt 1

Mom. 2 (en särskild utredning på utbildningsområdet)

Utskottets hemställan bifölls med 228 röster mot 52 för reservation 1 av Pär Granstedt m. fl.

Mom. 3 (elev- och föräldrainflytande i skolan)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 2 av Pär Granstedt m. fl., *dels* reservation 3 av Ylva Annerstedt och Kerstin Keen – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (mobbing bland elever m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Ylva Annerstedt och Kerstin Keen – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (ett stimulansbidrag för inköp av läromedel m. m.)

Först biträdades reservation 5 av Pär Granstedt och Larz Johansson med 44 röster mot 15 för reservation 6 av Björn Samuelson. 220 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 227 röster mot 53 för reservation 5 av Pär Granstedt och Larz Johansson.

Mom. 11 (skolmältider)

Utskottets hemställan bifölls med 265 röster mot 15 för reservation 7 av Björn Samuelson.

Mom. 13 (vissa förslag rörande fristående skolor)

Först biträdades reservation 8 av Pär Granstedt m. fl. – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion U224 av Alf Svensson – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 146 röster mot 134 för reservation 8 av Pär Granstedt m. fl.

Mom. 14 (medlen till lokal skolutveckling i kommun)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Ylva Annerstedt och Kerstin Keen – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (bidrag till det faktiska antalet elever vid Hillelskolan)

Utskottets hemställan bifölls med 146 röster mot 134 för reservation 10 av Pär Granstedt m. fl.

Mom. 16 (tillgodoseende av elevers och föräldrars önskemål vid val av skolenhet inom det kommunala skolväsendet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls genom uppresning.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt 2

Mom. 1 (viss läroplansöversyn)

Utskottets hemställan bifölls med 217 röster mot 62 för reservation 12 av Birgitta Rydle m. fl.

Mom. 6 (skolstart vid sex års ålder m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 13 av Birgitta Rydle m. fl., *dels* reservation 14 av Ylva Annerstedt och Kerstin Keen – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (översyn av statsbidragssystemet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (anslag till Särskilda insatser inom skolområdet)

Först biträdades reservation 17 av Ylva Annerstedt och Kerstin Keen med 42 röster mot 37 för reservation 18 av Pär Granstedt och Larz Johansson. 198 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 16 av Birgitta Rydle m. fl. med 61 röster mot 38 för reservation 17 av Ylva Annerstedt och Kerstin Keen. 177 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Birgitta Rydle m. fl. – genom uppresning.

Mom. 10 (förstärkningsresursen)

Först biträdades reservation 22 av Ylva Annerstedt och Kerstin Keen med 42 röster mot 36 för reservation 23 av Pär Granstedt och Larz Johansson. 198 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 21 av Birgitta Rydle m. fl. med 62 röster mot 36 för reservation 22 av Ylva Annerstedt och Kerstin Keen. 175 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 21 av Birgitta Rydle m. fl. – genom uppresning.

Mom. 11 (basresursmedeltal för mellanstadiet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 24 av Birgitta Rydle m. fl., *dels* reservation 25 av Pär Granstedt och Larz Johansson, *dels* utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion U221 av Alf Svensson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (indragning av nuvarande statsbidrag till samlad skoldag och ett utvecklingsbidrag för samma ändamål)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 26 av Pär Granstedt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (bidrag till lokalt utvecklingsarbete på mellanstadiet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 27 av Birgitta Rydle m. fl., *dels* reservation 28 av Pär Granstedt och Larz Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (uttalande om bidrag till Högländsskolan)

Utskottets hemställan bifölls med 146 röster mot 133 för reservation 29 av Pär Granstedt m. fl.

Mom. 18 (anslag till Bidrag till driften av grundskolor m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion U221 av Alf Svensson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 19 (ett nytt anslag på riksstaten).

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 33 av Ylva Annerstedt och Kerstin Keen – bifölls med acklamation.

Mom. 21 (praktiska och estetiska ämnen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motion U221 av Alf Svensson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Utbildningsutskottets betänkande 14

Punkt 1

Mom. 2 (antalet elevplatser inom gymnasieskolans direktram för budgetåren 1987/88–1989/90)

Först biträdades reservation 2 av Ylva Annerstedt och Kerstin Keen med 38 röster mot 37 för reservation 3 av Pär Granstedt och Larz Johansson. 199 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 1 av Birgitta Rydle m. fl. med 61 röster mot 38 för reservation 2 av Ylva Annerstedt och Kerstin Keen. 177 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Birgitta Rydle m. fl. – genom uppresning.

Mom. 3 (fördelningen av tillkommande platser)

Utskottets hemställan bifölls med 179 röster mot 99 för reservation 4 av Birgitta Rydle m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 4 (ett avskaffande av prioriteringen av 16- och 17-åringar)

Utskottets hemställan bifölls med 240 röster mot 37 för reservation 5 av Pär Granstedt och Larz Johansson.

Mom. 5 (antalet elevplatser inom gymnasieskolans lilla ram för budgetåren 1987/88–1989/90)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 6 av Birgitta Rydle m. fl., *dels* reservation 7 av Pär Granstedt och Larz Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (formerna för minskning av lilla ramen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (ett bemyndigande för regeringen att för budgetåret 1987/88 medge en utökning av totalramen för elevplatser i den mån arbetsmarknadsskäl så påkallar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (överintag i gymnasieskolan)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Pär Granstedt och Larz Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (omfördelning av platser)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (försöksverksamhet med treåriga yrkesinriktade linjer)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 13 av Birgitta Rydle m. fl., *dels* reservation 12 av Ylva Annerstedt och Kerstin Keen – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (principerna för en modernisering av den gymnasiala yrkesutbildningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 15 av Birgitta Rydle m. fl., *dels* reservation 14 av Pär Granstedt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (förändringar av vårdlinjen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 19 (alternativkurser i engelska och B-språk på grundskolans högstadium)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 20 (förstärkt timtal i B-språk på grundskolans högstadium)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 21 (förstärkt språkundervisning i grundskolan)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 19 av Ylva Annerstedt och Kerstin Keen – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (s. k. språkgymnasier)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 20 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 24 (vissa förstärkningar av språkprogrammet i gymnasieskolan)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 21 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 25 (studier i utomeuropeiska språk)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 22 av Pär Granstedt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 30 (separata flickgrupper i tekniska ämnen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 23 av Pär Granstedt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 34 (föreningars och organisationers medverkan i undervisningen)

Utskottets hemställan bifölls med 260 röster mot 15 för reservation 24 av Björn Samuelson.

Mom. 37 (specialintressen för teoretiska ämnen)

Utskottets hemställan bifölls med 178 röster mot 99 för reservation 25 av Birgitta Rydle m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 41 (en översyn av försöksverksamheten)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 26 av Pär Granstedt och Larz Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 42 (praktikförsök)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 27 av Ylva Annerstedt och Kerstin Keen – bifölls med acklamation.

Mom. 43 (förkunskapskrav för intagning i gymnasieskolan)

Utskottets hemställan bifölls med 215 röster mot 64 för reservation 28 av Birgitta Rydle m. fl.

Mom. 45 (förändringar av den gymnasiala lärlingsutbildningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 29 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 49 (extra undervisning i svenska)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 31 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 50 (bidrag till undervisning i hemspråk och till studiehandledning på hemspråket)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 32 av Birgitta Rydle m. fl., *dels* reservation 33 av Ylva Annerstedt och Kerstin Keen – bifölls med acklamation.

Mom. 54 (medel för viss teknisk utbildning i Stockholms kommun)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 34 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 56 (garantiresurs)

Utskottets hemställan bifölls med 264 röster mot 15 för reservation 35 av Björn Samuelson.

Mom. 59 (tjänster som huvudlärare och institutionsföreståndare)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 36 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Punkt 3

Mom. 1 (Göteborgs högre samskola och Sigrid Rudebecks gymnasium)

Utskottets hemställan bifölls med 145 röster mot 134 för reservation 40 av Pär Granstedt m. fl.

Mom. 2 (begränsning av antalet årselevplatser för vissa skolor)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 41 av Ylva Annerstedt och Kerstin Keen – bifölls med acklamation.

Punkt 4

Mom. 1 (förnyelsebidraget)

Utskottets hemställan bifölls med 242 röster mot 36 för reservation 43 av Pär Granstedt och Larz Johansson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 3 (anslag till Bidrag till utrustning för gymnasieskolan m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 46 av Ylva Annerstedt och Kerstin Keen, *dels* reservation 48 av Björn Samuelson – bifölls med acklamation.

Övriga punkter och moment

Utskottets hemställan bifölls.

Kommunalekonomiska frågor

Anf. 1 RUNE RYDÉN (m):

Herr talman! Vi skall i dag debattera finansutskottets betänkande 20 om kommunalekonomiska frågor. Det berör för kommuner och landsting utomordentligt viktiga frågor som det kommunala skatteutjämnningssystemet, skatteutjämningsavgiften och anslagen till kommunerna avseende kompensation för slopad kommunal företagsbeskattning. Det innebär att utskottsbetänkandet, som innehåller en lång rad reservationer, tar upp många tekniskt mycket besvärliga frågeställningar som få människor har en klar inblick i, men som trots detta är av stor betydelse för oss alla. Normalt brukar också klarheten vara stor över hur beslutet efter debatten kommer att bli. I dag är osäkerheten fortfarande stor. Vill t. ex. vpk ha ett nytt förslag eller ej? Det är frågan. Det finns därför anledning att närmare penetrera den kommunala verksamheten och ekonomin bakom.

Kommuner och landsting har en mycket stor betydelse för den totala samhällsekonomin. Det vet vi. Deras utgifter beräknas i år uppgå till närmare 275 miljarder kronor, vilket motsvarar drygt 27 % av BNP. Enbart kommunsektorn svarar för tre fjärdedelar av den offentliga verksamheten, konsumtion och investeringar. Över en fjärdedel, ungefär 70 miljarder kronor, av kommunernas inkomster kommer dock i form av statsbidrag. Av dessa uppgår de specialdestinerade statsbidragen till ca 50 miljarder kronor, vilket är mer än den statliga inkomstskatten för fysiska personer. Det är tydligt att kommuner och landsting disponerar över utomordentligt stora resurser. Förutsättningar finns alltså att med oförändrade ramar ge en bra service till medborgarna.

Med tanke på den tidigare så snabba expansionstakten torde det finnas goda möjligheter till inte obetydliga effektiviseringar av verksamheten. Under 1970-talet ökade nämligen den kommunala konsumtionen, som i sin tur svarar för tre fjärdedelar av de kommunala avgifterna, med 4-5 % per år räknat i fasta priser. I början av 1980-talet skedde dock en uppbromsning av denna volymökning till drygt 2 % 1982. Därefter blev ökningstakten åter snabbare under några år. I den preliminära nationalbudgeten beräknades volymökningen bli ungefär 2 % för 1986 och 1,5 % för 1987. Erfarenhetsmässigt blir volymökningen större än prognoserna. Vi moderater har mot bakgrund av den här utvecklingen under en lång tid förespråkat en reallt sett oförändrad kommunal utgiftsvolym. Det kravet är minst lika aktuellt i dag som tidigare. Ett primärt mål för den ekonomiska politiken i kommunsektorn är därför att bringa ned volymökningen till noll procent.

Den alltför snabba kommunala tillväxten är ett av de stora problemen i svensk ekonomi både i ett längre och i ett kortare tidsperspektiv. Att minska kommunernas volymökning är angeläget inte minst därför att det skapas utrymme för en ökning av reallönerna i samhället. Detta har moderata

samlingspartiet hävdar under flera år. Regeringen erkände också detta självklara faktum först i förra årets finansplan, men i år ges tyvärr inte uttryck för samma klarsynthet. Otillräckliga åtgärder under förra året och inför 1987 har bidragit till en alltför snabb expansion i kommunerna, vilket i sin tur lett till en alltför snabb ökning av den totala konsumtionen i svensk ekonomi. Genom en god förvaltning och omprioriteringar kan ökad kommunal service ges inom en oförändrad totalram reallt sett. Internationella erfarenheter visar också att andra länder med väsentligt mindre offentliga åtaganden kan uppnå en lika bra eller bättre verksamhet inom väsentliga delar av utbildning, hälso- och sjukvård, social service och omvårdnad. Förutsättningen för en sådan utveckling är dock att de hinder och de styrningar som i stor utsträckning hämmar den kommunala verksamheten också försvinner.

I dag styrs emellertid kommunerna i hög grad av statliga regleringar och bidragsbestämmelser. Det är enligt vår uppfattning en medveten del av en socialdemokratisk politik som går ut på att begränsa kommunernas självstyrelse. Skall det bli möjligt att få en god kommunal verksamhet måste den statliga styrningen av verksamheten minska. Endast därigenom är det möjligt att uppnå en verklig decentralisering av besluten och därmed en anpassning till lokala förhållanden. Vi moderater anser att merparten av statsbidragen till kommunerna bör på sikt avvecklas med undantag för bl. a. ett väl fungerande skatteutjämningsystem. Men det liggande förslaget uppfyller inte de krav på ett väl fungerande skatteutjämningsystem som vi har framfört i vår motion. Ett skatteutjämningsystem enligt vår modell är nödvändigt dels för att öka det kommunala självstyret, dels för att kunna sänka det totala skattetrycket. En förutsättning för minskade statsbidrag och kommunalt skattestopp är att det sker en omfattande avreglering av statliga föreskrifter och bidragsbestämmelser. En minskning av de specialdestinerade statsbidragen går väl att förena med att verksamhetsvolymen skall vara oförändrad. Den verksamhet som i dag får statsbidrag förutsätts också i fortsättningen bli utförd i den omfattning och de former som varje kommun finner bäst motsvara invånarnas önskemål och förväntningar.

Alla tre borgerliga partier har också enat sig i reservation nr 1 om att merparten av de specialdestinerade bidragsformerna snart avvecklas och att en större andel av bidragsgivningen från staten till kommunerna sker inom ramen för ett skatteutjämningsystem. Det finns flera skäl utöver dem jag har nämnt. De specialdestinerade bidragen har en tendens att förstärka den skillnad som har sin grund i olikheterna i fråga om skattekraft. Dessa statsbidrag utgår ofta som en bestämd del av kommunernas kostnader för viss verksamhet. Invånarna i de kommuner som vill hålla en hög social servicenivå eller standard behöver därför själva bara till en del betala för denna i form av högre skatt. Studier som gjorts visar att det främst är kommuner med hög skattekraft som har finansiella förutsättningar att utnyttja denna möjlighet. Behovet av framför allt barnomsorg, gymnasieutbildning och färdtjänst tillgodoses därigenom i större utsträckning i kommuner med hög skattekraft än i dem med låg. Det kan således hävdas att de specialdestinerade bidragen motverkar det syfte som ligger bakom skatteutjämningsbidragen, nämligen att utjämna skillnader i skattekraft. Vidare är de specialdestinerade bidragen i allmänhet förknippade med en lång rad

detaljregleringar omfattande administration från såväl den utbetalande myndigheten som den mottagande kommunens sida. Ett omfattande system byggt på specialdestinerade bidrag leder till betydande stelhet och ineffektivitet till resursutnyttjande i kommunsektorn.

Principen om kommunal självstyrelse och kommunal demokrati borde innebära att medborgarna i enskilda kommuner och landsting själva får bestämma omfattningen och inriktningen av den kommunala resp. landstingskommunala servicen. Bidragssystemet bör därför utformas så att det främjar förverkligandet av den principen. Bidragen till kommuner och landsting bör därför ges utan villkor. Då skapas möjligheter till ett mer flexibelt och effektivt resursutnyttjande.

I stället bör bidragssystemet främst inriktas på att utjämna de skillnader som finns i skattekraft och kostnader mellan olika kommuner och som kan variera mycket kraftigt. Det talar för att ett kommunalt skatteutjämningsystem bör bibehållas och förstärkas.

Redan i fjol vid den ekonomisk-politiska debatten beklagade vi moderater att ett nytt skatteutjämningsystem, vilket hade förutskickats, inte då kunde presenteras för riksdagen. Och vi menar att i syfte att få en rättvis kommunal verksamhet över landet behövs ett väl fungerande kommunalt skatteutjämningsystem. Om det borde det råda politisk enighet, men frågan är om det gör det. Vi på den borgerliga sidan är i varje fall inte nöjda med det förslag som socialdemokraterna presenterat.

Vi har pekat på att det finns ett stort antal kommuner och landsting i södra och mellersta Sverige som i dagsläget har en besvärlig ekonomisk situation, hög utdebitering och svag skattekraft. Det fick utskottet verkligen klart för sig bl. a. vid besöket i Kalmar län. Regeringens förslag är enligt vår uppfattning inte tillräckligt rättvist, och jag undrar vad herr Arne Andersson i Gamleby, tung man i Västervik, tänker om de här frågeställningarna, eftersom Kalmar län är ett av de svårast drabbade länen.

Enligt vår moderata uppfattning bör ett skatteutjämningsystem i kommuner med låg skattekraft och särskilt stora kostnader få stöd så att de kan bedriva en god kommunal verksamhet. Den kommunala skattesatsen skall däremot vara ett uttryck för den kommunala självstyrelsen och spegla den avvägning mellan offentlig och enskild verksamhet som kommunens befolkning väljer.

Skatteunderlaget från fysiska personer skall utgöra underlaget för den skattefinansierade delen av kommunernas verksamhet.

Några särskilda avgifter på skatteunderlaget bör därför inte förekomma. Rundgång mellan kommun och stat måste undvikas. Ett system där kommunerna betalar in skattepengar till staten, som sedan i sin tur betalar tillbaka dem i form av riktade bidrag, är inte bara opraktiskt utan leder också till en urgröpning av den kommunala självstyrelsen. Skatteutjämningsavgiften bör därför enligt oss moderater avvecklas i sin helhet.

Vad vi för övrigt tycker om den s. k. Robin Hood-skatten har vi flera gånger framfört från den här talarstolen, så det bör väl alla i kammaren veta. Den måste helt enkelt bort snarast möjligt.

Däremot anser vi moderater att när de riktade statsbidragen till kommunerna successivt minskas i framtiden, får inte skatteutjämningsystemet

urholkas. Tvärtom kan det behöva stärkas när de riktade statsbidragen till kommunerna minskar.

Med gällande regler påverkar kommunernas egen skattesats skatteutjämningsbidragens storlek, vilket leder till att skattesatserna drivs upp. Nu föreslår i och för sig regeringen ett tak för skattesatserna som begränsar skatteutjämningsbidragets storlek. Det är ett framsteg, men vi menar att det är viktigt att skatteutjämningsystemet är helt opåverkligt av den bidragsgivande kommunens skattepolitik. I annat fall kan systemet lätt manipuleras.

Vi moderater anser att genom att staten stimulerar till högre utdebitering är det nu angeläget att i stället stimulera till skattesänkningar. Vi föreslår därför att kommuner med särskilt hög kommunal utdebitering, med vilket vi avser över 17 kr. per skattekrona för primärkommun, erhåller ett särskilt bidrag för att stimulera till skattesänkning. Det extra skatteutjämningsbidraget skall betalas med 50 % av skattesänkningen ned till 17 kr. per skattekrona det år skattesänkningen genomförs.

Däriigenom får skatteutjämningsen ett inslag som stimulerar till lägre skattesatser och minskade utdebiteringsskillnader mellan olika kommuner. Den tekniska uppbyggnaden av skatteutjämningsystemet bör däremot i allt väsentligt bibehållas. Grundgarantierna för 1987 bör också bibehållas, till skillnad från regeringens förslag, med undantag av den korrigering som sker för kommuner med över 16 kr. resp. landsting med över 13:50 i utdebitering.

När det gäller tekniken för beräkning av skillnaden i kostnader för åldersstruktur och social struktur kan regeringens förslag accepteras med vissa undantag. Kostnader för barnomsorg bör beräknas uteslutande med utgångspunkt i antalet barn i berörda åldrar. Något hänsynstagande till den faktiska utbyggnaden av barnomsorgen bör enligt vår uppfattning inte ske. Vi föreslår också att faktorn kostnad för socialbidrag skall omfatta hela antalet hushåll som får socialbidrag, medan regeringens och utskottets förslag innebär att man skall minska med antalet hushåll som får ersättning genom statsbidrag.

Det av oss moderater föreslagna skatteutjämningsystemet innebär att utbetalade skatteutjämningsbidrag kommer att öka något. Storleken beror till viss del på hur mycket de kommunala skattesatserna sänks i högskattekommuner.

Herr talman! Med det anförda har jag visat att vi från moderat sida inte kan acceptera regeringens förslag till kommunal skatteutjämningsen. Vi har tillsammans med övriga borgerliga partier, med stöd av en lång rad motioner, till betänkandet fogat reservation 2, i vilken vi har föreslagit ett nytt skatteutjämningsystem. Denna reservation innesluter då även en vpk-motion. Vi menar att regeringen med det snaraste måste förelägga riksdagen vårt förslag till nytt skatteutjämningsystem.

Jag har här, herr talman, avsiktligt inte gått in på alla de tekniska detaljerna, därför att jag inte tycker att det kommer att bringa någon speciell klarhet i debatten. Jag vill bara än en gång peka på de stora skillnader som uppstår mellan olika kommuner och landsting, vilket utskottet tydligt fick klart för sig under sina resor i Kalmar län, i Stockholms län och i Kopparbergs län, om det framlagda förslaget genomförs.

Regeringens förslag var i och för sig vällovt. Det behövs ett nytt

skatteutjämningsystem, men regeringens förslag nådde inte ända fram, och den ersättning på 400 milj. kr. för att lindra en del av de besvär som det föreslagna systemet ger gäller bara för 1988. Vad som sker därefter vet vi inte. Men helt klart är att problemen kommer att bli utomordentligt stora för många kommuner i Sverige, kanske framför allt i södra och västra Sverige.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till samtliga reservationer med moderata företrädare.

Anf. 2 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Den kommunala ekonomin är en mycket viktig del av samhällslivet. Det är kommuner och landsting som i dag svarar för merparten av medborgarnas utbildning, sociala service, barnomsorg, äldreomsorg, sjukvård, m. m. I själva verket ligger nästan tre fjärdedelar av hela den offentliga konsumtionen hos det vi kallar den kommunala sektorn.

Begreppet den kommunala sektorn är emellertid missvisande. Det finns inte *en* kommunal sektor utan nära 300 kommunala sektorer. Varje primärkommun och varje landstingskommun är en enhet var för sig och bör så vara. För oss i folkpartiet är detta en viktig distinktion. Det är grunden för den kommunala självstyrelsen.

I enlighet med principen om kommunal självstyrelse bör varje kommun och varje landsting ha rätt att i så stor utsträckning som möjligt själv besluta om inriktningen och omfattningen av den service som ges till medborgarna. Så är det inte i dag. Detta vill vi i folkpartiet ändra på.

I finansutskottets betänkande nr 20, som vi nu diskuterar, behandlas statsbidragen till kommuner och landsting, men långt ifrån alla statsbidrag. Det som i första hand tas upp i betänkandet är de s. k. allmänna bidragen, eller vanligare kallade skatteutjämningsbidragen. De utgör ungefär en femtedel av alla statsbidrag, ca 13 miljarder kronor. Därutöver finns det ca 44 miljarder kronor i specialdestinerade bidrag; merparten är driftbidrag, men det finns också vissa investeringsbidrag, och sedan finns det ca 12 miljarder kronor till landstingen i s. k. Dagmarpengar. Totalt handlar det alltså om ca 70 miljarder kronor – en ganska stor summa.

Regeringens förslag i budgetpropositionen handlar om de 13 miljarder kronorna i skatteutjämningsbidrag. I folkpartiets partimotion utgår vi i stället från att skatteutjämningsystemet inte kan ses som ett isolerat system, utan man måste ta hänsyn till även de specialdestinerade bidragens effekter på den kommunala verksamhetens omfattning och inriktning. I många fall är det nämligen så att de specialdestinerade bidragen har motsatt effekt mot utjämningsbidragen. De riktade bidragen utgår ju ofta som bidrag till en viss andel av kommunernas kostnader, dvs. att kommunerna måste betala en del själva för att få bidraget. En del kommuner har faktiskt inte råd med detta. Det finns många studier som visar att driftbidragen främst går till de rikare kommunerna och mindre till de fattigare kommunerna. Om man då har ambitionen att det skall finnas en väl fungerande utjämning med bra utjämnings effekter – vilket vi i folkpartiet vill – kan man inte bortse från dessa de riktade bidragens effekter.

Jag har redan nämnt principen om den kommunala självstyrelsen. Den innebär också att man måste ta bort en mängd statliga pekpinor och

detaljbestämmelser. Vi i folkpartiet anser inte att det skall vara staten som med statsbidragen som styrmedel bestämmer om en viss verksamhet skall utövas på det ena eller det andra sättet. Tvärtom måste varje kommun och landsting få finna den lösning som passar invånarna i det området bäst. I vissa fall finns det skäl för enhetlighet över hela landet, t. ex. i fråga om utbildning, som vi beslutat om under förmiddagen, men sådan enhetlighet kan skapas lika väl genom lagstiftning – där finns ju t. ex. skollag och skolförordning.

Dagens statliga pekpinnar är också dyra i drift, dvs. att administrationen och hanteringen av dem kostar en anseelig summa. Var och en som haft någon kontakt med t. ex. en skolkamrer, eller med skolförvaltning i övrigt, vet att en stor del av skolkamrerns tid går åt att söka statsbidrag så att man får ut så mycket som möjligt av alla de bestämmelser som finns.

Med utgångspunkt från dessa principer anser vi i folkpartiet att den nuvarande specialdestineringen bör minskas och bidragen göras mer generella, antingen som en ren klumpsumma eller schabloniserade efter invånarantal.

Som ett komplement till ett sådant generellt statsbidragssystem måste det finnas ett utjämningsystem med en hög ambitionsnivå. Skatteutjämningsbidragen måste utjämnas för opåverkbara skillnader i skattekraft och kostnadsskillnader som är opåverkbara när det gäller kommunernas egna åtgärder.

Med utgångspunkt i dessa principer blir regeringens förslag helt oacceptabelt. Folkpartiet, moderaterna och centern har därför i reservation 1 krävt att merparten av de statliga pekpinnarna skall avvecklas och att en större andel av bidragsgivningen från staten till kommunerna skall ske inom ramen för allmänna bidrag, skatteutjämningsbidrag. Vi kräver att regeringen snarast återkommer till riksdagen med ett sådant förslag.

Regeringen påstår att dess förslag har en klar regional profil. Detta är inte sant. Otvivelaktigt har skatteutjämningsbidragen stor regionalpolitisk betydelse, men de bidragen föreslår regeringen skall minskas med 1,2 miljarder kronor 1988 och ännu mer framöver. I fråga om de specialdestinerade bidragen, som främst går till de rikare kommunerna, föreslås bara mindre justeringar. Och den tredje komponenten i statens finansiella relationer till kommunerna – skatteutjämningsavgiften, som faktiskt belastar de rika kommunerna mer än de fattiga – föreslås minska. Det är med andra ord en bluff att regeringens förslag betyder en omfördelning från rika till fattiga kommuner. Det finns, som Rune Rydén nämnde, många fattiga kommuner i södra och mellersta Sverige som drabbas hårt. Det betyder, herr talman, att många människor i dessa kommuner får lida, om regeringens förslag vinner kammarens bifall. Även socialdemokratiska kommunal- och landstingspolitiker har förstätt att förslaget är en bluff, vilket med önskvärd tydlighet framgick vid utskottets studiebesök.

I vissa fall motsvarar de godtyckligt indragna skatteutjämningsbidragen riktigt rejäla skattehöjningar: Socialdemokraterna i utskottet har i någon mån försökt dämpa dessa effekter genom att minska regeringens besparingsförslag med 350–400 milj. kr., men det har nästan blivit som att komma ur askan i elden. 150–200 milj. kr. används för att se till att effekten 1988 motsvarar högst 50 öres skattehöjning per kommun och landsting. Men då

blir det bara än värre 1989 och 1990! Och för de människor som har oturen att bo i en drabbad kommun som tillhör ett drabbat landsting blir det dubbel effekt, motsvarande en kronas skattehöjning. Socialdemokraterna förefaller att ha glömt bort att det handlar om människor som bor i dessa områden – inte någon abstrakt "kommunal ekonomi" som man kan behandla hur som helst.

Ytterligare 200 milj. kr. har socialdemokraterna vid utskottsbehandlingen föreslagit skall avsättas till extra skatteutjämningsbidrag. Det blir pengar som kommunerna inte kan räkna med i sin planering utan som fördelas efter regeringens eget gottfinnande till de kommuner och landsting som bockar djupast för staten.

Herr talman! Regeringens förslag, inkl. de förändringar som socialdemokraterna har gjort vid utskottsbehandlingen, är dåligt. Vi yrkar från de borgerliga partiernas sida avslag på förslaget i reservation nr 2. Samma yrkande har också kommunisterna i reservation 3.

Det finns ytterligare sju gemensamma borgerliga reservationer och tre särskilda folkpartireservationer. Jag skall inte kommentera alla, men jag måste säga något om regeringens resp. socialdemokraternas i utskottet bedömning av förslagets effekter på den kommunala ekonomin som helhet. Enligt regeringens bedömning i budgetpropositionen skulle förslagen innebära en indragning av medel från alla kommuner och landsting på ungefär 2,4 miljarder. Det bedömdes tydligen som lämpligt av finansdepartementet. Sedan visade det sig att man hade räknat fel, och det var inte vilken felräkning som helst, utan det gällde så mycket som 640 milj. kr. Förändringen beträffande kommunalt bostadstillägg för pensionärer belastar såvitt man nu vet kommunerna med 640 milj. kr. mindre än vad man då trodde. Sedan har, som jag nämnde, socialdemokraterna i utskottet plussat på ytterligare 350 milj. kr. eller kanske litet mer. Sammantaget betyder det att kommunerna kommer att ha 990 milj. kr. eller nästan 1 miljard mer att röra sig med än vad finansdepartementet bedömde som lämpligt.

Då kunde man, herr talman, vänta sig att utskottet skulle göra någon analys av om detta var bra eller dåligt för samhällsekonomin. Men inte så! Vad som sägs är följande: "Enligt utskottets mening förefaller åtgärder vars omfattning ligger någonstans mellan förslagen i motion Fi320 (fp) och i Fi308 (c) – – – vara väl avvägda." Socialdemokraterna gör ingen egen analys utan utgår från folkpartiets och centerpartiets förslag och lägger sig sedan mittemellan. Jag kommer ihåg när statsministern hade ett inlägg på detta tema här i kammaren. Det måste ha gjort stort intryck på finansutskottets socialdemokrater, men jag undrar om Ingvar Carlsson verkligen eftersträvalde just denna effekt. Jag hoppas att Arne Andersson i Gamleby vill kommentera denna brist på analys när han gör sitt inlägg.

Slutligen, herr talman, något om vad dagens diskussion kommer att betyda för invånarna i olika kommuner och landsting. I fråga om skatteutjämningsbidragen, där frågetecknet är störst, finns det tre olika förslag: socialdemokraterna vill anvisa 12 856 000 000 kr., de borgerliga partierna vill anvisa 13 607 000 000 kr., och kommunisterna vill anvisa 13 645 000 000 kr. Jämfört med regeringens förslag vill alltså de borgerliga partierna ge 751 milj. kr. mer och vpk 789 milj. kr. mer. Jag utgår ifrån att kommunisterna, när de

inser att de inte kan få sina 789 milj. kr., anser att 751 milj. kr. ändå är bra mycket bättre än ingenting. Vpk borde därför rimligen inte kunna stödja nollförslaget, när det finns en chans att ge 751 milj. kr. mer. Det skall bli ovanligt intressant att lyssna på Hans Petersson i Hallstahammar i dag.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till reservationerna 1, 2, 4, 7, 8, 10, 13, 15, 19, 22, 23 och 25.

Anf. 3 ROLF KENNERYD (c):

Herr talman! Den kommunala ekonomin är en viktig del av den svenska ekonomin. Det bevisas inte minst av att finansministern och ett par betydelsefulla medarbetare hedrar kammaren med sin närvaro under denna debatt. Jag vill uttrycka förhoppningen att besöket skall visa sig lärorikt. Det finns skäl att uttrycka den förhoppningen.

Kommunernas ekonomi har, sett i ett genomsnitt för hela sektorn, under senare år varit relativt hygglig. Variationerna mellan olika kommuner är dock betydande. Såväl landsting som primärkommuner upplever nu ett alltmer hårdnande ekonomiskt klimat. Detta beror dels på successiva indragningar av statliga medel till kommunerna, dels på ökade krav på kommunal verksamhet. Det gäller framför allt ökade krav inom primärkommunernas äldreomsorg och krav på att landstingens köer till bl. a. höftleds- och ögonoperationer skall minska samt krav på insatser för att hindra spridningen av aids.

Vi i centerpartiet anser att både primär- och landstingskommunerna måste ges möjligheter att på ett fullgott sätt klara såväl de nu nämnda som övriga viktiga uppgifter. Behovet av att reducera det statliga budgetunderskottet kräver dock att även kommunerna medverkar i det arbetet. Avvägningen mellan å ena sidan kommunernas viktiga verksamhet och å andra sidan deras medverkan till saneringen av den svenska ekonomin bör enligt vår mening ske på ett sådant sätt att kommunala skattehöjningar undviks.

I finansutskottets betänkande nr 10 om riktlinjer för den ekonomiska politiken återfinns en tabell, varav det bl. a. framgår att socialdemokraterna föreslår indragningar i den kommunala ekonomin med knappt 2,4 miljarder kronor. Det framgår dessutom att centerpartiet föreslår indragningar på 1,9 miljarder kronor, dvs. med ett belopp som är nästan en halv miljard lägre.

I det nu aktuella betänkandet återfinns samma redovisning i tabell 5 på s. 33. Nu är beloppen emellertid för båda partierna 640 milj. kr. lägre. Denna skillnad beror på en för finansdepartementet generande felräkning vid utarbetandet av budgetpropositionen. Felräkningen vittnar om att det inom finansdepartementet finns bristande kompetens och bristande intresse för kommunalekonomiska frågor.

Herr talman! Denna brist på insikt och kompetens dokumenteras ytterligare i budgetpropositionens förslag till nytt skatteutjämningsystem. Propositionens förslag skulle innebära dramatiska nedskärningar i skatteutjämningsbidraget till ett stort antal kommuner, främst i Sydsverige men även i norra delen av landet. Ett genomförande av förslaget skulle i dessa kommuner framvinga skattehöjningar utan något som helst genomslag när det gäller servicenivån.

Efter den häftiga kritik som förslaget utsatts för, inte minst bland

socialdemokratiska kommunalmän, har utskottets socialdemokrater tvingats modifiera förslaget så att dess effekter för de värst utsatta kommunerna mildras under år 1988. Dessa modifieringar berör direkt ett sjuttioal kommuner och indirekt genom det extra skatteutjämningsbidraget åtskilligt fler av landets 284 kommuner. Därmed har även utskottets socialdemokrater gett ett klart underkännande åt propositionens förslag.

Utskottets socialdemokrater har emellertid inte haft kraft – eller mandat – att gå längre än till marginella förändringar för just 1988. För de följande åren av förslaget genomförande, dvs. 1989 och 1990 och även tiden därefter, kvarstår förslaget i budgetpropositionen ograverat. De långsiktigt negativa effekterna av propositionens förslag kvarstår således även i det förslag som framlagts av utskottets socialdemokrater.

Det sammanfattande omdömet om propositionens förslag, att det är ett oöverlagt hastverk, kvarstår därmed också i dess modifierade form. Även det förslaget är ett oöverlagt hastverk. Förslaget till nytt skatteutjämningsystem bör därför avslås. Detta föreslås också i reservation 2 från centern, folkpartiet och moderaterna. Som en följd härav föreslås i reservation 10 ett i förhållande till det socialdemokratiska förslaget med 751 milj. kr. förhöjt belopp i anslag till skatteutjämningsbidrag till kommunerna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till dessa reservationer.

På sikt anser vi i centerpartiet att de specialdestinerade statsbidragen till kommunerna med undantag av bidragen till skolan och till arbetsbefrämjande åtgärder i utsatta regioner bör överföras till skatteutjämningsystemet. Ett av skälen för detta är den belastning som de specialdestinerade bidragen utgör för såväl staten som kommunerna till följd av den höga detaljregleringsgraden och den därav följande administrationen.

Ett annat skäl är att de specialdestinerade bidragen till följd av sin karaktär utnyttjas mest av de skattekraftsstarka kommunerna. Dessa bidrag utgår nämligen med viss procent eller med en på annat sätt fastställd andel i kommunens kostnad för resp. verksamhet. Det ligger därför i sakens natur att redan "rika" kommuner kan utnyttja dessa bidrag i större utsträckning än vad "fattiga" kommuner kan göra.

Vi anser därför att huvuddelen av de specialdestinerade bidragen motverkar syftet med skatteutjämningsbidragen, dvs. att utjämna skillnaderna i skattekraft. I reservation 1 anges att en större del av bidragsgivningen bör ske inom ramen för skatteutjämningsystemet och att regeringen bör ges uppdraget att snarast lägga fram förslag om en omläggning i denna riktning.

Jag ber också att få yrka bifall till reservation 1.

När det gäller de s. k. skatteutjämningsavgifterna finns det nu en bred och stabil majoritet i utskottet för deras avveckling. Dessa avgifter för kommunerna är ju avsedda att finansiera en del av skatteutjämningsystemet. Det som skiljer i uppfattning mellan de olika partierna är takten i avvecklingen. Från centerpartiets sida har vi motsatt oss införandet av skatteutjämningsavgifterna därför att vi anser att staten skall stå för hela kostnaden för skatteutjämningsystemet. Vi anser dock inte att hela den avgift som införts, trots vårt motstånd, kan avvecklas under 1988. Vi anser emellertid att – utöver propositionens förslag – den särskilda avgiften på 13 öre per skattekrona för primärkommuner bör avskaffas redan 1988.

Under ett antal år har kompensation för slopad kommunal företagsbeskattning utgått till primärkommunerna. Denna kompensation har gradvis minskat. Avsikten var redan vid dess tillkomst att den så småningom helt skulle upphöra. Vi har i en gemensam reservation från centern, folkpartiet och moderaterna föreslagit att kompensationen skall upphöra 1988. Med det tama motstånd utskottsmajoriteten visar i sin argumentation på denna punkt torde det inte vara en alltför djärv gissning att anta att något av de närmaste årens budgetpropositioner också innehåller förslag i samma riktning.

Sammanfattningsvis kan sägas att det viktigaste beslut vi nu har att fatta är att avslå propositionens av utskottets socialdemokrater modifierade förslag till skatteutjämningsystem. På sikt bör därutöver de specialdestinerade statsbidragen med tidigare angivna undantag överföras till skatteutjämnings-systemet och skatteutjämningsavgiften avvecklas.

Herr talman! Slutligen yrkar jag bifall till reservationerna 1, 2, 4, 8, 10, 13, 16, 20, 22, 23 och 25.

Anf. 4 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Anne Wibble såg fram mot mitt anförande med intresse. sade hon. Om hon inte har lyssnat förut på kommunister, får jag väl informera om att vi brukar ha en hel del av intresse att säga. Jag är naturligtvis tacksam för den uppmärksamhet som riktas mot oss i dag.

Vi i vpk har under lång tid drivit frågan om en förändring av det kommunala skattesystemet. Vi har fört fram förslag om att skapa en statskommunal enhetsskatt, dvs. en skatt som är lika för alla oavsett bostadsort. En sådan beskattning skulle bli rättvis de olika kommunernas invånare emellan, därför att samtidigt som beskattningen är lika skulle kommunerna också från den statskommunala enhetsskatten få bidrag för att klara de uppgifter som ligger på resp. kommun, beroende på hur befolkningssammansättningen ställer krav på barn- och äldreomsorg, på drift av skolor och för att hålla en god kulturell standard etc.

Länge drev vi frågan om att staten skulle överta en större andel av de kostnader som den genom sina beslut ålade kommunerna genom att reglera deras verksamhet. Senare utvecklades förslaget om den statskommunala enhetsskatten. Genom att förändra skattesystemet och skapa en enhetsskatt för stat och kommun samt göra denna skatt progressiv skulle man kunna skapa större rättvisa mellan olika kommuner men också mellan olika inkomsttagare.

Herr talman! Under flera decennier har frågorna om den kommunala beskattningen debatterats. Det har sagts mig att skatteutjämningsystemet tillkom 1966 och senast reviderades 1980. Nu är det alltså föremål för översyn igen.

Själva införandet av skatteutjämningsystemet och revideringarna undan för undan visar i sig att vår tanke om en enhetsskatt, lika för alla kommuner, som också ger till kommunerna efter vars och ens behov, är en riktig tanke. Varje revidering och varje debatt om skatteutjämningsystemet är egentligen ett bekräftande av att de kommunistiska idéerna på detta område är riktiga.

Eftersom det nyligen har genomförts en utredning om den kommunala

skatteutjämningen, har vi under de senaste åren kunnat gå med på förlängningar och delvisa förändringar av det kommunala skatteutjämnings-systemet i väntan på att ett nytt förslag skulle kunna läggas fram. Vi har inte varit nöjda med en del av inslagen, men vi har ändå låtit det gå ytterligare något år och motiverat vårt ställningstagande med att det snart skulle komma ett nytt system. Hela tiden har vi pekat på vilken inriktning vi anser att ett nytt förslag skulle ha.

I årets budgetproposition kom så förslaget om ett nytt kommunalt skatteutjämningsystem, som betydde vissa förändringar gentemot det gamla. Man försöker via vissa spärrar och via omräkning av grundgarantier för skattekraften klämma samman kommunsektorn så att skillnaderna från kommun till kommun inte skall bli så stora.

Nåväl, då är väl allt gott och väl, kanske någon tänker – det är ju ett steg i rätt riktning, enligt vad kommunisterna anser. Skillnaderna mellan kommunernas utdebiteringar är ju tänkta att bli mindre, och det borde vara en bit på vägen mot enhetsskatt. Det skulle i varje fall kunna vara det, om inte regeringen samtidigt hade tänkt sig att ännu en gång beröva den kommunala sektorn en del av de medel som annars förs över via statsbidrag.

Finansministern, som nu finns här i kammaren, tyckte nog att det var ett genialiskt drag av honom att ta från de kommuner som relativt sett hade det bättre ställt för att på det sättet åstadkomma en utjämning – två flugor i en smäll alltså. Ett nytt skatteutjämningsystem och nya indragningar av pengar från kommunsektorn inryms i samma beslut – så klokt! Jag skulle gissa att mången socialdemokrat har ångrat att frågan fick den behandlingen. Det har komplicerat frågan och skapat stor oro bland redan ekonomiskt hårt ansträngda kommuner. I de kommuner som omfattas av det nya systemet och som har fått avstå mest genom att deras grundgaranti drastiskt har sänkts har det varit mycket stor oro.

Vänsterpartiet kommunisternas kritik mot förslagen har gällt främst den indragning av medel som sker i och med att man sänker grundgarantierna. Det innebär ju att de flesta kommuner förlorar pengar men att de samtidigt kommer närmare varandra. När man har frågat om vår principiella syn på det nya skatteutjämningsystemet har vi svarat: Varför i all världen skapa större rättvisa genom att utjämna på den fattiges nivå? Är det någon ny form av jämlikhetspolitik från socialdemokraternas sida? När man ser problem ute i samhället brukar det annars vara normal jämlikhetspolitik och normala strävanden att de sämre bemedlade får det litet bättre. På det viset närmar man sig dem som har det skapligt. I det här fallet är det egentligen precis tvärtom. Man tar från samtliga kommuner, men ändå lyckas man skapa en utjämning dem emellan.

För att råda bot på detta har vi i vpk försökt att rätta till förslaget. Vi hävdar nämligen att de pengar som regeringen vill dra in från kommunerna borde stanna kvar inom skatteutjämningsystemet. Det är helt i linje med vår syn på kommunernas roll i den ekonomiska politiken. Vi anser att de är värda att utvecklas, att de har mycket stora uppgifter framför sig och att man måste hjälpa den gemensamma sektorn, så att åtstramningar kan förhindras. Men för den skull har vi inte avvisat tanken att kommunerna kommer närmare varandra – tvärtom. Om den fråga isoleras från den ekonomiska frågan, är

ju det ett vällovligt försök att minska skillnaderna mellan kommunerna, att försöka finna en teknik som innebär att skillnaderna inte blir så stora. Men det hade man väl kunnat åstadkomma, även om kommunsektorn hade fått behålla sina pengar.

Vi säger att genom att tillföra kommunsektorn de pengar som kommunerna fick förra året för skatteutjämning skulle man kunna justera det här förslaget, och ändå skulle man få en rättvis reform på en högre nivå.

Det har varit helt omöjligt att vinna förståelse för detta synsätt hos socialdemokraterna i riksdagen. De har naturligtvis också insett att åtstramningen när det gäller kommunerna är hård, och därför har man försökt att förbättra förslaget något. Man har ju lagt på närmare 400 milj. kr.

Av budgetskäl har man inte velat acceptera den kommunistiska linjen. Återigen har budgetunderskottet – som jag hävdade i finansdebatten – kommit att bli ett universalargument för att hjälpa fram besparingar och åtstramningspolitik.

Det har inte hjälpt att vi har försökt att påvisa att det faktiskt finns inkomstkällor som man kan använda. Det finns bra beskattningsområden, där man skulle kunna ta in de pengar som behövs. Man skulle kunna skydda kommunerna från ytterligare åtstramningar på detta område. Ett enkelt överslag ger till resultat att 1 % höjning av omsättningsskatten på aktier skulle räcka för att hålla kommunerna skadeslösa inom ramen för skatteutjämningsystemet. En sådan politik tycker vi är högst rimlig, med tanke på de nya rekord som undan för undan slås på börsen.

Dessa tankar finns också hos fotfolket ute i kommunerna, hos de socialdemokratiska kommunalmännen, hos fackfolket och hos dem som arbetar inom kommun- och landstingssektorn. Ett antal brev har skickats till vår partigrupp. Jag misstänker att den socialdemokratiska gruppen har fått hundratals brev – om det ens räcker med det.

Kommunalarbetsförbundets avdelning 3, sektion 16 säger så här i ett brev till Ingvar Carlsson och till vpk:s och SAP:s riksdagsgrupper:

”Ta vara på arbetarmajoriteten i riksdagen för att ge kommuner och landsting resurser att klara sina åtaganden.

Vi anser att ni sviker inte bara oss, som jobbar i den offentliga sektorn, utan hela arbetarrörelsen, om ni inte går till offensiv mot kapitalet.”

De menar att en katastrof är på väg inom den gemensamma sektorn om det görs ytterligare besparingar.

I ett öppet brev till den socialdemokratiska riksdagsgruppen som har kommit till vpk:s riksdagsgrupp för kännedom säger Svenska kommunalarbetsförbundets avdelning 11 sektion 5 i Umeå följande:

”Vi skriver till Er i en angelägen fråga. Det gäller vår oro inför förslaget att ytterligare minska de statliga bidragen till kommuner och landsting som ställts i samband med förändringen av det kommunala skatteutjämningsystemet. — — —

Vi vädjar till Er att ej ta ifrån kommuner och landsting ytterligare pengar! Ta istället pengarna där dom finns. Storföretagen gör rekordvinster, aktiespekulanterna blir allt rikare. Låt dessa drabbas istället för gamla, handikappade och sjuka som sker om staten tar pengar från kommuner och landsting.”

Detta är direkta citat av vad människor har sagt som arbetar i kommunerna och är direkt berörda. Jag är övertygad om att mängder av liknande åsikter har förts fram också från socialdemokratiska förtroendevalda ute i kommunerna, som ser med bekymmer på hur finanspolitiken inriktas mot den gemensamma sektorn.

Skall det vara så svårt att förändra den ekonomiska politiken på det sättet att kommunerna skyddas? Skall det vara så svårt att sätta emot finansministern och hans ekonomiska politik, för den stora – jag är övertygad om att den är stor – socialdemokratiska majoritet här i kammaren som inser att detta inte är rätt och att det borde göras på ett annat sätt?

Vi har diskuterat detta förslag i utskottet, och det har varit långdragna diskussioner och många turer. Betänkandet är komplicerat, och det har varit många svåra ställningstaganden. Vad jag är speciellt glad över är den socialdemokratiska majoritetens skrivningar om de specialdestinerade bidragen, nämligen att de skall skyddas, att man i och för sig undan för undan måste fundera över och ompröva vad som är vettigt och riktigt och vilken omfattning bidragen skall ha. Specialdestinerade bidrag till kommunerna anses vara viktiga för att hålla uppe en viss standard och ge en garanti för att det sker en viss utveckling i kommunerna.

Vpk har kunnat ställa upp på denna skrivning till 100 %, därför att vi anser att de specialdestinerade bidragen också är en del av tanken bakom den statskommunala enhetsskatten, dvs. att varje kommun skall få bidrag med utgångspunkt i sina behov och de uppgifter den har att fylla. På den punkten är jag mycket nöjd med detta betänkande.

Jag är inte nöjd med att vi i vpk inte får gehör för vår politik, som är väl utvecklad i reservation 3. Vi försöker lyfta det system som i och för sig innebär att det blir ett mindre gap mellan kommuner. Med ekonomiska medel skall det göras en utjämning på en högre nivå. En jämlikhets- och rättvisepolitik måste vara sådan att utjämningen sker till förmån för dem som är fattigast, inte på den fattiges nivå.

Vi avvisar bestämt i reservationen en nedskärningspolitik mot kommunsektorn, som de borgerliga partierna har lagt fram förslag om när det gäller kommunsektorn som helhet. Alla kan läsa i betänkanden vad varje parti vill ta från den kommunala sektorn. Vpk vill ge, och vi har en rad förslag på olika områden. De borgerliga partierna och socialdemokraterna vill ta. Det finns alltså en majoritet i kammaren för en nedskärningspolitik mot kommunerna.

Med detta vill jag, herr talman, yrka bifall till vpk-reservationerna som finns fogade till betänkandet.

Jag skall också säga några ord om handläggningen av detta ärende i kammaren – det var tydligen det som var det intressanta, enligt Anne Wibble.

Det har i förväg spekulerats oerhört mycket om hur vi i vpk skulle göra om våra förslag röstades ner i kammaren. Det har presenterats olika teorier och olika alternativ, och vi har pådyvlats än den ena och än den andra uppfattningen. Det gäller alltså om vi skall stödja ett regeringsförslag, som – hur man än ser det – innebär ytterligare nedskärningar mot kommunsektorn, eller om vi skall stödja ett borgerligt förslag, som innebär status quo och att pengarna blir kvar.

Vi har i vpk svårt att stödja ett borgerligt förslag – vi vet ju vad borgarna egentligen vill i förlängningen. Men i stället för att automatiskt följa socialdemokraterna och i andra hand rösta för deras förslag, för att inte skapa oro i kammaren och i politiken, har vi i dag möjlighet att avstå i voteringen mellan utskottsmajoritetens förslag och reservation 2, som förmodligen vinner om vårt förslag röstas ner.

Om vi skulle göra så, innebär det inte på något vis ett stöd för något slags borgerlig politik. Vi har under lång tid försökt avvärja borgerliga nedskärningsförslag genom att i andra hand stödja socialdemokratin, även om vi har insett att även de förslagen går stick i stäv mot vår politik. Men vi har på något sätt ändå försökt att ta ansvar för vad som slutligen händer, även om vi många gånger har känt att det har varit jobbigt.

Så länge de borgerliga förslagen är kopplade till en viss politik har vi svårt att stödja sådana förslag eller lägga ned våra röster. Men i det här fallet har man formulerat en reservation som är ett blankt avslag på regeringens proposition. Jag har inte velat biträda det yrkandet i utskottet, för jag anser att ett blankt avslag är en nödlösning som man skall utnyttja om man inte kan få framgång för sina egna förslag. Nu när vår reservation och vårt förslag till hur man skulle kunna höja nivån för kommunerna uppenbarligen inte får stöd, är naturligtvis ett avstående i andra hand i voteringen ett alternativ för oss. Då skulle avslagsyrkandet vinna, då skulle det gamla systemet bli kvar – som vi i och för sig inte är särskilt nöjda med –, då skulle pengarna till kommunsektorn bli kvar på ungefär den nivå som vi har krävt. Det skulle vara en fortsättning på den linje vi har drivit de senaste åren, då vi har sagt: låt det gamla gälla så länge, vi väntar på något bättre. Jag vet inte hur länge man kan ha tålmod med det. Vi hade hoppats att den här behandlingsomgången av skatteutjämningen skulle ge bättre förslag.

Jag vill understryka att vi avser att avstå i andrahandsvoteringen. Men vi menar att det måste ske en omarbetning av förslagen. Jag vill mycket starkt understryka att vi är intresserade av ett nytt skatteutjämningsystem, som inte är kopplat till hårda ekonomiska nedskärningar mot kommunerna. Ett sådant förslag skulle få kommunisternas stöd. Vi vill skapa större rättvisa mellan kommunerna. Men vi vill inte vara med om nedskärningspolitik.

Anf. 5 ARNE ANDERSSON i Gamleby (s):

Herr talman! Partirepresentanterna har nu redovisat sina ståndpunkter. Gemensamt för flertalet av deras anföranden har varit redovisningar av den kommunala ekonomins betydelse för och påverkan på den centrala samhälls-ekonomi och den samhällsekonomiska balansen. De redovisningarna är helt klara, och jag understryker samma inriktning som partirepresentanterna har anfört i de sammanhangen. Men sedan stämmer inte partirepresentanternas förslag och inriktning riktigt. Jag skall, herr talman, på relativt kort tid försöka att beröra regeringens proposition, utskottsbetänkandet och partimotionerna. Jag kommer att avstå från att beröra de enskilda motionerna, eftersom de i allt väsentligt ansluter till partimotionerna i valda delar.

Det står helt klart att kommunerna de senaste åren har haft en mycket god ekonomi. Det finns dock en del markanta undantag. Den totala konsumtionsökningen i kommunerna under de senaste åren har uppgått till mellan 2

och 3 %. År 1984 beslutade riksdagen om riktlinjer för den ekonomiska politiken på medellång sikt. Det beslutet innebar att konsumtionsökningen i kommunsektorn måste begränsas till 1 % per år för att målsättningen för den totala samhällsekonomin skulle kunna hållas.

De borgerliga partimotionerna har samfällt den inriktningen att transfereeringarna från staten till kommunerna måste begränsas. Nivåerna på begränsningarna varierar mellan de borgerliga partierna. Jag redovisar de nivåer som gäller totalt för neddragningarna och tar med också yrkanden som berör andra utskott, t. ex. specialdestinerade bidrag. Moderaternas begränsningsnivå är ungefär 5 miljarder. Det är 3,3 miljarder mer än propositionens förslag. Folkpartiet föreslår en begränsning med ca 2,4 miljarder – 700 000 kr. mer än propositionen. Centern föreslår en begränsning med 1,3 miljarder eller ca 400 milj. kr. mindre än propositionen. Detta är läget innan utskottet har justerat en del av propositionens förslag. Vpk slutligen föreslår en ökad överföring till kommunsektorn med i runda tal 6,5 miljarder.

Med hänvisning till riksdagsbeslutet från hösten 1984 om inriktningen av den ekonomiska politiken på medellång sikt är vpk:s förslag svårigen möjliga att förena med målsättningen om balans i den totala samhällsekonomin.

När det så gäller medlen för att åstadkomma de minskade transfereringarna redovisas i propositionen hur skatteutjämningsystemet påverkat transfereringarna fr. o. m. år 1980; då det nu fungerande systemet började tillämpas. Systemet har inneburit att statens kostnader ökat mycket starkt och under innevarande budgetår uppgår till 12,6 miljarder. Tyvärr har systemet inte lett till den utjämning av skattesatsen som reformens genomförande 1979 förutsatte. Det kan rent av sägas att systemet haft motsatt effekt.

När skatteutjämningsystemet genomfördes förelåg det en god balans i skattesatserna mellan skogslänen och övriga län. Den stegring av skattesatserna som direkt kan utläsas i de norra delarna av landet – skogslänen, Bergslagen och övriga stödområdet – kan inte tillåtas fortsätta med samma inriktning som hittills. För att motverka en fortsatt negativ utveckling föreslås i propositionen att spännvidden i grundgarantinivån mellan de södra och norra delarna av landet minskas. Det innebär att grundgarantin i de södra delarna av landet föreslås sänkt med ca 5 % under en treårsperiod och att bidragsvolymen i den norra delen av landet bibehålls i stort sett oförändrad.

Men regeringens förslag innebär också att områden med sysselsättningsmässigt svag utveckling får förstärkningar. Jag kan nämna Blekinge och en del kommuner i övriga delar av södra Sverige. Efter dessa justeringar kan man åter börja säga att skatteutjämningsystemet kan göra skäl för namnet skatteutjämningsystem.

De förändringar som propositionen föreslår har också en betydande regionalpolitisk profil. Under den tid som beredningen av förslaget har pågått har det från flera håll i kommuner och landsting uttryckts en tillfredsställelse med att man har gjort vissa balanseringar av förslaget. I kommuner och landsting är man medveten om att man måste medverka till att klara den samhällsekonomiska balansen. Man är väl medveten om att det är en nödvändighet för kommuner och landsting att statens ekonomi är i god

balans – är den inte det blir det ytterligt besvärligt för kommuner och landsting att möta framtiden.

Det måste särskilt understrykas att kommuner och landsting i norra delarna av landet nu känner tillfredsställelse över att i det förslag som föreligger möta en viss solidaritet från södra delarna av landet när det gäller att åstadkomma en utjämning av skattekraften.

De borgerliga partierna föreslår i partimotioner att kompensationen till kommunerna för den slopade företagsbeskattningen tas bort. Detta ger en total försvagning för kommunsektorn med 1 570 miljoner.

Moderaterna, centerpartiet och vpk vill förstärka kommunsektorn med olika belopp när det gäller den generella skatteutjämningsavgiften. Folkpartiet å sin sida vill i det sammanhanget försvaga sektorn med 640 miljoner.

De specialdestinerade bidragen till kommunerna vill moderaterna minska med i runda tal 1,9 miljarder, folkpartiet med 570 miljoner, centern med 2 355 miljoner och vpk med 310 miljoner. Regeringens förslag i detta sammanhang är ca 630 miljoner.

Men det föreslås också höjningar med varierande belopp av de specialdestinerade bidragen. Vpk leder med hela 4 835 miljoner. Moderaterna föreslår en höjning med 880 miljoner, folkpartiet med 1 040 miljoner och centern med ca 1 miljard. Enligt regeringens förslag höjs bidragen med 835 miljoner. Jag vill här hänvisa till min inledande information om de olika förslagens totala inverkan på transfereringarna.

När jag blickar ut över de olika alternativen och ser på nivåerna på de föreslagna transfereringarna måste jag säga att det borde ha varit möjligt att åstadkomma större total samstämmighet i beslutsunderlaget än man har gjort. Samtliga partier utom vpk har inriktningen klar: Vi måste göra justeringar av transfereringarna till kommunerna. Om man bortser från moderaternas förslag är nivåerna på penningbeloppen ganska samstämmiga.

Vid utskottets beredning av dessa frågor har utskottet gjort studiebesök i ett antal kommuner och landsting i landet. Vid dessa studiebesök och vid de överväganden som skett har utskottet självfallet gjort analyser – det har ju tidigare efterlysts här – av hur förslagen påverkar bl. a. kommunernas totala ekonomi. De har föranlett utskottet att föreslå en justering i förslaget så till vida att minskningen i skatteutjämningsbidraget inte för någon kommun eller landstingskommun får överstiga vad som motsvarar 50 öre räknat per skattekrona. För kommuner med hög utdebitering och låg skattekraft, som drabbas särskilt hårt av den föreslagna neddragningen av utjämningsbidraget, föreslår utskottet att 200 miljoner utöver vad som föreslås i propositionen anvisas till extra skatteutjämningsbidrag för år 1988.

Moderaterna, folkpartiet och centern har gemensamt reserverat sig mot förslaget till reviderat skatteutjämningsssystem samtidigt som man begär att regeringen utarbetar ett nytt förslag som innebär att de specialdestinerade bidragen minskas till förmån för bidrag via skatteutjämningssystemet.

Vpk förespråkar en övergång till statskommunal enhetsskatt.

Utskottet avstyrker ett antal motioner med krav på att de specialdestinerade bidragen till kommunerna minskas och helt eller delvis överförs till skatteutjämningsystemet. Utskottet föreslår tillstyrkande av propositionens förslag om att skatteutjämningsavgiften sänks och att kommunerna får

kompensation år 1988 för den slopade företagsbeskattningen.

Folkpartiet å sin sida föreslår att skatteutjämningsavgiften höjs. Centern föreslår att avgiften sänks utöver vad som föreslås i propositionen. Vpk föreslår i sin reservation att kommunerna befrias från skatteutjämningsavgiften. Som jag tidigare nämnde vill moderaterna, folkpartiet och centern avskaffa kompensationen till kommunerna för slopad företagsbeskattning.

Herr talman! Jag skall kort beröra de inlägg som har gjorts från partirepresentanterna. Rune Rydén och hans parti moderaterna har ju – inte bara här utan i en rad andra sammanhang – en inriktning, som är väl känd, mot att all statlig styrning av kommunerna skall upphöra. Men jag föreställer mig att också Rune Rydén och moderaterna är medvetna om att det finns områden där man måste ha vissa enhetliga riktlinjer.

Det skulle ha varit intressant att höra hur man skall klara av de olika meningar som ändå finns hos centern, moderaterna och folkpartiet. Det gäller i denna fråga liksom i många andra frågor. Det är ganska viktigt att man på något sätt visar hur man skall lösa problemen med de olika inriktningar man har när det gäller skatteutjämningsystemet kontra de specialdestinerade bidragen osv.

Rune Rydén efterlyste min uppfattning om vad man anser ute i kommunerna. Jag vill nog påstå att man är ganska klar över och samstämmig om att detta är ett godtagbart förslag. Det är klart att man vill diskutera framlagda förslag, och det har man gjort. Åtminstone har jag i olika sammanhang med företrädare för kommuner och landsting fått klart för mig att så är fallet. Man är beredd att medverka i en utveckling som grundar sig på förslaget i propositionen och utskottsbetänkandet.

Herr talman! De redovisningar som har gjorts här visar på att olikheter förekommer, men också på att det ändå, som jag uppfattar det, finns en vilja att medverka till en bättre inriktning av kammarens beslut. Jag tycker därför att det finns motiv för att återremittera betänkandet till utskottet.

Herr talman! Jag ställer härmed yrkande om en återremittering.

Anf. 6 RUNE RYDÉN (m) replik:

Herr talman! Efter Arne Anderssons i Gamleby yrkande på återremiss och Hans Peterssons i Hallstahammar deklaration här i dag, vilken vi alla lyssnade till med stort intresse, tycker jag att Arne Andersson – som jag betraktar som en i övrigt tung politiker – har tappat ganska mycket.

Vi har diskuterat ett system som länge har behövt ändras och som inte har någon större relevans. Regeringen kommer, om allt som sagts är riktigt, att tvingas lägga fram ett nytt förslag och det snabbt. Det behövs. I finansutskottets betänkande står nämligen: "Det är angeläget att den kommunala sektorn utvecklas inom de ramar som riksdagen tidigare angett. Utskottet förutsätter att regeringen i kompletteringspropositionen redovisar en samlad bedömning av den ekonomiska utvecklingen i kommunsektorn och därvid föreslår de åtgärder som kan bli nödvändiga att vidta." Som vi vet, herr talman, kommer kompletteringspropositionen inom de allra närmaste dagarna.

Från majoritetens sida i utskottet har inte någon skicklighet i behandlingen av ärendet lyst fram särskilt påtagligt. Om inte återremissyrkandet hade ställts här i dag, hade det inneburit att vi fått olika beslut dels vad gäller skatteutjämningsystemet, dels vad gäller finansieringen.

Det har också förvånat mig att socialdemokraterna inte har fullföljt den deklaration de framförde i fjol om de kommunala transfereringarna och minskningen av de specialdestinerade bidragen. Om socialdemokraterna hade fullföljt deklarationen hade det, enligt min mening, funnits förutsättningar för en bredare uppgörelse om den kommunala ekonomin. Arne Andersson accepterar tydligen vår allmänna inställning när det gäller minskningen av den statliga styrningen av kommunens olika åtgärder. Han sade att vi ville slopa den, men då har han läst på dåligt i vår motion. Jag vill för Arne Andersson citera: "Skall det bli möjligt att få en god kommunal verksamhet måste den statliga styrningen av verksamheten minska markant." Herr Arne Andersson, det är en viss skillnad i det yttrandet och vad Arne Andersson själv sade.

Anf. 7 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! Arne Andersson i Gamleby berörde de olika partiernas politik när det gäller den kommunala sektorn. Han nämnde att vpk ville slå på 6,5 miljarder kronor och ansåg att detta inte är förenligt med samhällsekonomisk balans. Jag vill för tydlighetens skull redovisa att den absolut tyngsta posten när det gäller överföringen till kommunerna finns på arbetsmarknadens område, med mer än 4 miljarder kronor. Vi menar att man måste göra slut på ungdomslag och alla möjliga konstlade och delbetalda anställningar som gör att människor inte kommer ut på den reguljära arbetsmarknaden. Vi menar att kommunerna och landstingen här skulle kunna göra mycket genom att skapa fasta, riktiga arbetstillfällen som garanterar trygghet och samtidigt gör stor social och fördelningspolitisk nytta. Där ligger en stor bit.

Jag tycker det är förenligt med samhällsekonomisk balans att beskatta kapital, spekulation och aktieomsättning till förmån för att skydda viktiga sociala bitar i samhället som arrangeras i den gemensamma sektorn. Det är vår syn på den samhällsekonomiska balansen. Detta har ju utförligt utvecklats i debatten om den ekonomiska politikens inriktning.

I mitt anförande hade jag vissa funderingar om ett blankt avslag, vilket ju knappast blir aktuellt. Jag vet inte i vilken ordning yrkandena kommer. Vi har fått ett förslag om återremittering som innebär att utskottet nu skall göra ett nytt försök att formulera ett förslag.

Eftersom det har riktats så mycket ljus mot vpk och vår s. k. vågmästarroll i politiken, skulle jag något vilja utveckla detta. Vanligtvis är vågmästaren den som bestämmer inriktningen på förslagen. I vårt fall är det inte riktigt så. Om det finns nedskärning från båda sidor och vi stöder det ena eller det andra, innebär det inte att inriktningen ändras utan bara en förändring av graden av verkan. Jag menar att det är socialdemokraterna som från politiska utgångspunkter är vågmästare. Vänder man sig till vänster finns det en vänstermajoritet i riksdagen, och vänder man sig till höger finns det en högermajoritet. Det är det stora arbetarpartiet socialdemokraterna som är den politiska vågmästaren i årets riksdag.

Anf. 8 ROLF KENNERYD (c) replik:

Herr talman! Det återremissyrkande som Arne Andersson i Gamleby nu har ställt är ytterligare ett belägg för vad jag anförde i inledningsanförandet.

nämligen att det socialdemokratiska förslaget har varit och alltjämt är ett oöverlagt hastverk. När det nu uppenbarligen går mot en återremiss, skulle jag vilja ge ett par ord på vägen till Arne Andersson och hans kamrater i utskottet.

Framför allt ber jag Arne Andersson vidareutveckla sin syn på effekterna för 1989 och därefter. I Arne Anderssons hemlän, Kalmar län, skulle nämligen tio av tolv kommuner och därutöver landstingskommunen drabbas av effekter som är större än 50 öre per skattekrone för 1988. De är nu delvis eliminerade, men effekterna kvarstår för 1989 och därefter.

Vad händer egentligen, Arne Andersson, med effekterna för 1989 och därefter? Det tror jag är en sak som både Arne Andersson och hans partikamrater bör fundera över när nu ärendet återremitteras.

Blekinge har av er anförts som ett län som är i Sydsverige särskilt gynnat. Av Kommunförbundets effektsammanställning beträffande regeringsförslaget framgår att av Blekinges fem kommuner får tre sämre tilldelning av skatteutjämningsbidrag enligt det nu föreliggande förslaget än med den nuvarande ordningen. Det är kanske också någonting att fundera över när förslaget nu går till ytterligare behandling.

Anf. 9 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Herr talman! Arne Andersson i Gamleby sade bl. a. att skatteutjämningsförslaget såvitt han förstod var godtagbart ute i kommunerna. Jag tror att han förstår väldigt dåligt eller också har han pratat med väldigt få personer.

En sak som nästan inga kommunala och landstingskommunala politiker tycker om är de statliga pekpinnarna, dvs. specialdestineringen av statsbidragen. De tror nämligen inte, precis på samma sätt som jag beskrev tidigare, att det alltid är staten som vet bäst – hur mycket man skall göra av en viss service och hur den skall utformas.

Jag beklagar att Arne Andersson tycks mena att det faktiskt alltid är centrala politiker från Stockholm som skall bestämma hur man skall bete sig ute i kommuner och landsting. Jag hoppas att återremissyrkandet ändå är en liten öppning och att man kan börja tänka i litet andra banor från socialdemokraternas sida.

Arne Andersson räknade också upp en massa siffror om miljoner kronor hit och dit men utan att relatera dem till någonting, vare sig vad de betyder för människor eller vad de betyder för samhällsekonomin. Jag kan bara dra den slutsatsen att miljarden mer eller mindre i relation till finansdepartementets ursprungliga bedömning tydligen inte spelar någon roll, enligt Arne Anderssons uppfattning, för den kommunala expansionen och ekonomin. Det tycker jag är mycket anmärkningsvärt.

Slutligen får man väl koppla det framställda återremissyrkandet till en liten passus i utskottsbetänkandet. Där står det nämligen att man skall göra en utvärdering av det aktuella förslaget och se vad det får för effekter. Sedan skall man återkomma i nästa års kompletteringsproposition, står det. Det är i och för sig mer vanligt att man tar reda på vad förslagen har för effekter innan man bestämmer sig för om man skall genomföra dem eller inte. Om förslagen har bra effekter skall man genomföra dem. Har de dåliga effekter skall man inte genomföra dem. Men socialdemokraterna har hittills i denna fråga gjort

tvärtom. Först bestämmer de att förslaget skall genomföras, sedan skall de undersöka om det är bra eller dåligt. Jag hoppas att den debatt som vi har haft både i kammaren och i utskottet innebär att socialdemokraterna blir litet mer intresserade av att ta reda på vad förslagen faktiskt har för sakligt innehåll, innan de bestämmer sig för om de skall genomföras.

Herr talman! Vi skall från folkpartiets sida inte motsätta oss återremissyrkandet, utan vi hoppas att det skall innebära att frågan återkommer till kammaren i ett betydligt bättre skick än den är för närvarande.

Anf. 10 ARNE ANDERSSON i Gamleby (s) replik:

Herr talman! Rune Rydén började med att säga att han tycker att min politiska tyngd har minskat. Han kan dock inte ändra min fysiska tyngd, och det får man väl vara glad över. När det gäller hans övriga uppfattningar i dessa sammanhang får man under hand reda ut vad de står för.

Beträffande Rune Rydéns replik är det egentligen inte mycket som behöver bemötas. Han tog upp sitt yttrande om pekpinnarna till kommunerna. I fråga om detta utgick jag från Rune Rydéns uttalande här i talarstolen. Det är möjligt att Rune Rydén gjorde en felsägning, men han sade faktiskt att man skulle ta bort pekpinnarna gentemot kommunerna. Det är riktigt att det står något annat i betänkandet.

När det gäller den samhällsekonomiska balansen innehåller de synpunkter som Hans Petersson i Hallstahammar anförde en del kullerbyttor. Han menar att när man använder 4 miljarder på arbetsmarknadssidan kan dessa ingå i den samhällsekonomiska balansen, och det kan de göra i vissa situationer och i vissa sammanhang. Men man kan inte när som helst och hur som helst föra över 4 miljarder till en viss sektor utan att det påverkar samhällsekonomin, och detta gäller alla sådana företeelser.

Hans Petersson i Hallstahammar talar i sitt huvudanförande om att vpk kommer att lägga ned sina röster. Han vill emellertid inte hävda att detta innebär ett stöd för det borgerliga alternativet. Men, Hans Petersson, indirekt innebär detta ett stöd för de borgerliga motionerna, eftersom det borgerliga förslaget annars inte skulle få majoritet.

Rolf Kenneryd förde ett resonemang om konsekvenserna av utvecklingen under 1989–1990. Det finns självfallet anledning att se över detta. Det har jag och även utskottet gjort, och vi är väl medvetna om vad som händer i dessa sammanhang. Jag tror att kommunerna också är medvetna om detta. Med hänvisning till mitt tidigare inlägg vill jag påstå att kommunerna är så pass medvetna om nödvändigheten av att engagera sig och delta i arbetet med att klara av den totala samhällsekonomiska situationen för deras egen ekonomiska utvecklings skull. Medvetenheten i dessa sammanhang är således stor. Den justering som man nu föreslår medverkar också till att situationen 1989 i varje fall blir bättre än den har varit enligt det tidigare förslaget.

Anf. 11 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! Jag skall inte ta om den ekonomisk-politiska debatt som vi haft. Synen på den gemensamma sektorns roll när det gäller att skapa arbete och rättvisa har vi kvar. När man skall föra en arbetsskapande politik måste man med olika medel söka se vilka instrument man har. Jag vet att det är

väldigt svårt att tvinga storfinansen att etablera sig i Bergslagen, i Norrland eller på andra platser där det behövs nya arbetstillfällen. Storfinansen följer sina egna marknadsekonomiska lagar. Den investerar i tätorter, överhettade regioner och utomlands med regeringens goda minne. Här kan vi använda den gemensamma sektorn och via transfereringar från staten, då man har beskattat kapital och förmögenheter, skapa nya jobb och lokalisera dem där de behövs. Det är en effektiv politik. Om en hel generation – det börjar faktiskt handla om det – människor som i dag inte kan få jobb på den ordinarie arbetsmarknaden verkligen får arbete, börjar betala skatt, leva ett vanligt liv och blir normala konsumenter, leder detta till en ekonomiskt positiv utveckling som på sikt faktiskt kan gynna budgetsaldot i stället för att dränera det. Det dyraste vi har är arbetslöshet.

Sedan till frågan om vi stödjer de borgerliga eller inte. Arne Andersson i Gamleby vet hur försiktig jag har varit med att stödja de borgerliga. Jag har velat lotsa vårt förslag fram till kammaren som ett alternativ. Vi har från vår partistyrelses sida väddat till den socialdemokratiska partistyrelsen att diskutera hur man skulle kunna minska nedskärningarna gentemot kommunerna. Vi har på allt sätt vårdat oss om vårt förslag. Vad som kommer ut av ett blankt avslag, som det kunde ha blivit, vet vi. När det gäller återförvisningen är det inte fråga om själva handlingen att trycka på voteringsknappen, utan frågan är vad socialdemokraterna själva gör med förslaget när de skall försöka omarbeta det. Som jag sade förut är ni politiska vågmästare. Ni kan välja mellan vänster- eller högerinriktning. Självfallet kan det nya förslaget bli ett stöd för en borgerlig politik, om ni väljer det. Men det kan också bli ett stöd för vänsterpolitik om ni väljer det alternativet.

Anf. 12 RUNE RYDÉN (m) replik:

Herr talman! Efter Arne Anderssons i Gamleby återremissyrkande vill jag säga att vi moderater inte kommer att motsätta oss det yrkandet. Eftersom detta leder till en realbehandling av ärendet på nytt både i utskottet och här i kammaren, avstår jag från vidare argumentation nu.

Anf. 13 ROLF KENNERYD (c) replik:

Herr talman! Jag tror också, Arne Andersson i Gamleby, att vi kan vinna kommunernas medverkan när det gäller besparingar i statens utgifter, men en förutsättning för att vi skall vinna kommunernas medverkan och förtroende i denna fråga är att kommunerna upplever de förslag som läggs fram som fördelningspolitiskt riktiga och rättfärdiga. Det är icke det nuvarande förslaget.

Jag skulle vilja skicka med ytterligare några ord på vägen med utgångspunkt i en intressant sammanställning på s. 98 i budgetpropositionens bil. 9. Där finns en redovisning över medelsutdebiteringen per skattekrona i tre olika grupper av län. Man har grupperat länen i storstadslän, skogslän och övriga län. Därav framgår att skillnaden mellan storstadslän och skogslän i utdebitering med nuvarande system skulle vara 1,33 kr. Skillnaden mellan skogslän och övriga län är 97 öre. Efter förslagets genomförande skulle skillnaden mellan skogslän och övriga län vara så liten som 1 öre per skattekrona, medan skillnaden mellan storstadslän och övriga län alltjämt

skulle vara 1,08 kr. Vad kan vara anledningen till den skillnad som föreligger även efter förslaget genomförande?

Jag skulle vilja citera ett litet utdrag ur proposition 99, som gäller ledningen av den statliga förvaltningen och bakom vilken står Bo Holmberg. Ur denna citeras:

”Både demokratiska skäl och effektivitetsskäl talar för att staten bör minska sin detaljstyrning av kommunerna.

De specialdestinerade statsbidragen är för närvarande föremål för en översyn. En särskild arbetsgrupp i regeringskansliet har i uppgift att studera bidragens effekter. Jag menar att detaljreglering via statsbidragen och de centrala myndigheternas normgivning måste minska.”

Ett gott tips torde vara att efterhöra Bo Holmbergs synpunkter inför den fortsatta behandlingen i utskottet, som inte heller vi från centerpartiet kommer att motsätta oss, efter den återremiss som nu har föreslagits.

Anf. 14 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Herr talman! Arne Andersson i Gamleby sade inte så mycket i sin första replik, men han återkommer kanske. I sitt inledningsanförande nämnde han däremot att förslaget har en bra regional profil. Jag förmodar att han ändå är beredd att rucka på det påståendet, eftersom han sedan yrkar att hela betänkandet skall återförvisas för förnyad utskottsbehandling.

Jag vill säga att den regionala profilen är ganska dålig i detta förslag. Utjämningsbidragen är det viktiga för att utjämna mellan rika och fattiga kommuner, men man föreslår en stor minskning av de penningbeloppen. De specialdestinerade bidragen går i första hand till de rika kommunerna, men där föreslår man just ingenting. Den avgift som belastar de rika kommunerna föreslår man skall minska. Det innebär att belastningen på de rika skall minska. Jag tycker att det finns utrymme för en del förbättringar, för att åstadkomma en betydligt bättre fördelning mellan rika och fattiga kommuner i utjämningsförslaget.

De förslag som vi har fört fram från folkpartiets sida har faktiskt en betydligt bättre samlad regional profil. Dessutom, herr Andersson, stämmer de totalt sett bättre med vad som är nödvändigt för att det hela skall hänga ihop rent ekonomiskt med hänsyn till den samhällsekonomiska utvecklingen. Arne Andersson sade just inte någonting om detta, men jag hoppas att den nya sakbehandling som vi skall ha i utskottet efter en återförvisning innebär att man också från socialdemokratisk sida försöker tänka litet mer konstruktivt än vad som hittills har varit fallet.

Jag vill avslutningsvis, inför den nya sakbehandlingen, ta upp en liten passus från den senaste långtidsutredningen. I och för sig har vi ännu inte behandlat den, men rimligen bläddrar ändå finansutskottets ledamöter i den då och då. Där står det i ett avsnitt om just den offentliga sektorn – på s. 178, för den som är intresserad – bl. a. följande:

”Konkurrensen är av mycket stor betydelse för att pressa kostnader och frammana god kvalitet. Myndigheter bör därför ges möjlighet att konkurrera med varandra. Vidare bör privata företag ges möjlighet att konkurrera med myndigheter på lika villkor, dvs. med samma subventioner och samma behandling när det gäller tillstånd och skatter.”

Det är ett ganska intressant påstående. Jag menar att det finns möjlighet att göra många viktiga förändringar som underlättar för kommuner och landsting att tillhandahålla service av god kvalitet men till lägre kostnader. Det är en utomordentligt viktig faktor när man just diskuterar både utjämningsbidrag och statsbidrag till kommuner i samklang med vad som krävs rent samhällsekonomiskt.

Anf. 15 ARNE ANDERSSON i Gamleby (s) replik:

Herr talman! Hans Petersson i Hallstahammar säger att han på allt sätt har försökt stödja det socialdemokratiska förslaget. Det kan man diskutera. I den här omgången kan man väl säga att så definitivt inte är fallet. Egentligen funderar man över vad som har hänt sedan utskottet justerade betänkandet. Det finns ju inga ändringar i betänkandet, men nu avstår vpk från att delta i omröstningen. Från vpk:s sida måste ändå någon form av bedömning ha skett av de alternativ som föreligger. Faktum kvarstår att det förslag som betänkandet innefattar även från vpk:s synpunkt måste vara det mest acceptabla. Såvitt jag förstår kan vpk inte acceptera något annat förslag.

Rolf Kenneryd talade om att det är angeläget att man lägger fram förslag som kommunfolk uppfattar som fördelningspolitiskt riktiga. Man är nog ganska medveten om att man i en kärv statsfinansiell situation måste acceptera att neddragningar sker och att fördelningspolitiken måste förändras. Detta ligger i förslagets inriktning. Jag är väl medveten om de inriktningar som finns i proposition nr 99 som Kenneryd hänvisade till. Jag har tidigare meddelat min uppfattning att det är nödvändigt att man i fortsättningen medverkar till en förändring när det gäller vissa regleringar och styrningar från centralt håll.

Anne Wibble har också varit inne på detta, när hon talade om att storstadspolitiker skall styra utvecklingen. Jag delar uppfattningen att man inte kan acceptera detta.

Anne Wibble talar också om den regionalpolitiska profilen och menar att min uppfattning skulle förändras genom mitt återremissyrkande. Så är icke fallet. Inriktningen i regeringens förslag när det gäller den regionalekonomiska profilen ligger kvar.

Däremot finns det kanske anledning att i andra sammanhang diskutera förslaget och utvecklingen, för att sedan återkomma till kammaren.

Anf. 16 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Det förslag regeringen framlagt till nytt skatteutjämningsystem för kommunerna har tillstyrkts av finansutskottet i det betänkande som nu lämnas tillbaka till utskottet. Det uttalade syftet med förslaget är att tvinga fram skattehöjningar i framför allt kommunerna i södra Sverige. I finansutskottets betänkande står att läsa: "Enligt utskottets mening kan den föreslagna omfördelningen förväntas bidra till att minska de nuvarande alltför stora skillnaderna för kommuninvånarna i olika delar av landet i fråga om skattesatser och kommunal servicenivå."

Även om kammaren nu återremitterar detta ärende, lär inte regeringens egentliga ambitioner i detta avseende minska. Det finns därför anledning att erinra om vad det nu föreliggande förslaget faktiskt innebär för medborgarna

i de berörda kommunerna och landstingen. Skatteutjämningsystemet syftar till – och skall syfta till – att utjämna skillnader i skatteunderlag, och inte skillnader i ambitionsnivå. Den nödvändiga reformeringen av skatteutjämningsystemet kan inte få innebära en neddragning, totalt sett.

Det förslag som nu föreligger från socialdemokraterna i finansutskottet skulle innebära att invånarna i bl. a. mitt eget län, Kristianstads län, skulle drabbas hårt. Socialdemokraterna vill enligt förslaget att den sammantagna kommunala beskattningen skall stiga med mellan 44 och 72 öre per skattekrona, beroende på vilken kommun det gäller.

För en normalfamilj med två heltidsarbetande med en sammanlagd inkomst på 200 000 kr. 1988 skulle det bli en skatteskärpning på som lägst 800 kr. och som mest 1 300 kr. I bara två av 13 kommuner, i Hässleholm och Klippan, skulle skattehöjningen stanna under tusenlappen för den här familjen.

Det är regeringens uttalade ambition att kommunalskatten skall höjas i bl. a. Kristianstads län. Det är min förhoppning att den nya behandlingen i finansutskottet leder till att dessa planer omintetgörs.

Jag vet inte om de uppgifter som i dag har lämnats om vad som skall hända i kompletteringspropositionen kan ändra den här bilden. Det förespås ju ett förslag från finansministern om att dra ner ersättningen till kommunerna för den slopade företagsbeskattningen. Det är möjligt att man skulle kunna gå på den linjen i stället. Men hittills är det helt klart att regeringens ambitioner är att höja skatten i framför allt kommuner och landsting i södra Sverige.

Anf. 17 MONA SAINT CYR (m):

Herr talman! Jag har väckt två motioner som har behandlats i detta betänkande. Jag skulle ha yrkat bifall till de reservationer, 2, 14 och 25, som gett dem ett positivt erkännande. Jag noterar för övrigt med glädje att utskottet som sådant givit min och Ewy Möllers motion en välvillig skrivning.

Jag begärde emellertid, herr talman, ordet i anledning av min motion Fi312. I anslutning till den har jag en stilla undran att framföra beträffande handläggningen av skatteutjämningsystemet, trots att ett återremissyrkande nu har framlagts.

Kommunerna och landstingen i tolv län i södra och mellersta Sverige har gjort en tämligen unik manifestation över partigränserna. Deras enhälliga framställning gjordes för drygt ett år sedan i skatteutjämningsfrågan. Deras gemensamma dokument hade föregåtts av mycket arbete, många interkommunala överläggningar och följdes sedan upp med information och uppvaktningar på högsta nivå. Bakom aktionen stod sålunda representanter för alla partier i ansvarig ställning. En framstående socialdemokrat gick i spetsen för aktionen.

Man frågar sig: Vad hände sedan? I de s-märkta motioner som finansutskottet behandlat begärde man ytterligare extra skatteutjämningsbidrag för kommuner som skulle hamna i svårigheter genom regeringens förslag. Utskottsmajoriteten tog då fasta på denna gest till möjlig förbrödring på den socialistiska sidan. Utskottet lade ytterligare 200 extra miljoner i regeringens bidragspott till extra skatteutjämning.

Man kunde, herr talman, inte uppfatta detta på annat sätt än att exakt så

mycket krävdes för att släta över ett dåligt förslag med nödig kosmetika och för att skapa enighet inom leden – för stunden. Så många miljoner sämre var alltså ursprungsförslaget. Med dessa miljoner tycktes regeringsförslaget ha lyfts upp till en acceptabel nivå, acceptabel enligt Arne Andersson i Gamleby för de många socialdemokratiska riksdagsmän som tillika är kommunala förtroendemän och som stått bakom den aktion som jag nyss beskrivit.

Vad fick riksdagsmän som Torsten Karlsson, Sture Thun, Berit Löfstedt, Viola Furubjelke, Ulla Johansson, Birger Rosqvist, Arne Andersson i Gamleby, Yvonne Sandberg-Fries, Kaj Lärsson, Per Olof Håkansson, Bengt Silfverstrand, Sverre Palm, Rune Johansson, Ingvar Johnsson, Sven-Gösta Signell, Jan Fransson, Kjell Nordström, Erik Janson, Kristina Svensson m. fl. att retirera i den här frågan? Var det 200 milj. kr. för 1988? Systemet som sådant blir ju inte bättre med detta! Var det "den bestående helhetslösningen" som man talade om? Var den eniga, övertygade manifestationen för ett annorlunda skatteutjämningsystem inte mera värd?

Som kommunala företrädare har ni alltså uppvaktat er själva i det socialdemokratiska kollektivets skepnad. Om en stund skulle ert kollektiv ha fattat ett beslut enligt ett utskottsbetänkande som går stick i stäv emot de önskemål som ni har som kommunalpolitiker. När nu i stället återremissyrkandet troligen kommer att vinna bifall vill jag sända med en fråga: Blir det kommunalpolitikern som gör omarbetningen eller blir det riksdagsmannen, dinglände i finansministerns kaspertrådar?

Herr talman! Hur skall allmänheten veta för vilket intresse denne dualistiske förtroendeman kommer att ägera förespråkare?

Anf. 18 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Jag tror att jag inte ens behöver ta i anspråk 30 sekunder för detta anförande. Jag begärde tidigare replik mot Arne Andersson i Gamleby, men hade ingen replikrätt kvar. Han menade att jag skulle ha sagt att jag gjort allt för att stödja det socialdemokratiska förslaget, men det är inte så. Jag sade att jag i utskottet har vårdat mig om vårt förslag. Det innebär att jag har tagit fasta på att man försöker minska spännvidden mellan kommunerna och skapa större rättvisa, men att jag har motsatt mig ekonomiska nedskärningar. Jag har i stället velat höja nivån.

Anf. 19 ARNE GADD (s):

Herr talman! Detta gör Hans Petersson i Hallstahammar genom att lägga ned sin röst och i själva verket stödja en av moderata samlingspartiet inspirerad reservation. Är detta vpk:s nya giv?

Anf. 20 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Kammaren skall nu ta ställning till ett yrkande om återförvisning, och vi kommer att stödja det yrkandet. Vad denna återförvisning kommer att innebära avgör ni, Arne Gadd. Vilken inriktning kommer det nya förslaget att få? Om det blir ett stöd för en borgerlig politik eller inte är beroende av huruvida ni släpper fram en sådan. Om det blir en socialistisk politik eller inte är beroende av huruvida ni vänder er åt vänster.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Fortsattes behandlingen av socialutskottets betänkande 1986/87:19.

Åtgärder mot aids (forts. från prot. 109)

Anf. 21 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Det har hittills rått en bred samling kring den grundläggande inställningen att HIV-smittan skall bekämpas med upplysning, kunskap och förtroende mellan medborgare och samhällsorgan. Spridning av kunskap, säkra metoder i sexualumgänget och åtgärder för att med socialtjänsten nå kontakt med den kategori drogberoende som utgör farliga smittbärare är givetvis grundpelare i aidspolitiken. Det innebär också att man tar ställning emot vissa andra betraktelsesätt, vilka ibland skymtar i diskussionen. Allmänna repressiva åtgärder, omfattande karantäner eller social särbehandling av hela befolkningsgrupper innebär inte bara en fara för det medborgerliga fri- och rättighetssystemet, de är också organisatoriskt mer eller mindre orimliga i ett modernt samhälle. Vad mera är, den sortens samhällseliga attityder är generellt sett ägnade att störa ett effektivt smittskyddsarbete av den anledningen att ett sådant inte är förenligt med en allmän atmosfär av skräck för smittan och rädsla för myndigheter. Skrämsel-effekt och skräckstämning leder regelmässigt till en upptrappning av de repressiva förfarandena och skapar på detta sätt en ond cirkel. Respekt inför en allvarlig smittofara är något annat än den skräck som leder till att man vill utsätta andra för särbehandling eller undantagslagar.

Från dessa utgångspunkter är det som vi i vpk bl. a. ser en utvidgad anonymitet vid provtagning som en positiv åtgärd. Vi är medvetna om att den reella, praktiska innebörden av detta möjligen är ganska begränsad med tanke på den åtminstone formellt sett stränga sjukvårdssekretess som redan råder. Men också under nuvarande förhållanden kan det finnas en viss risk för läckage, och saken kan ha sin psykologiska betydelse. Det viktiga är att man gör vad som kan göras för att etablera kontakt med hälsovården. Det som verkar hämmande på benägenheten att ta kontakt bör man söka undanröja. Etableras väl kontakten med den smittade kan ju också den subjektiva rädslan undanröjas. Samhällets intresse att bryta anonymiteten är ju i realiteten begränsat till det fåtal fall där uppenbar risk för destruktivt beteende hos patienten föreligger.

Man måste också se anonymitetsfrågan i sitt större sociala sammanhang. Att den över huvud aktualiseras på detta sätt sammanhänger ju i stor utsträckning med de attityder som i samhället alltjämt råder mot homosexualitet och homosexuella. När en människa inte känner sig våga visa sin sexuella inriktning och få den naturligt accepterad, får det följder för inställningen till det officiella samhället och dess hälsovård. En konsekvent hållning till de homosexuellas samhällssituation, en ideologisk kamp mot fördomar och vanföreställningar är därför nu angelägnare än någonsin. Det är också

uppenbart att ett bättre samarbete med de homosexuellas organisatoriska företrädare är behövligt.

Herr talman! Man kunde ha hoppats att den allvarliga situation som aids hotet innebär skulle ha verkat väckande i den bemärkelsen att den mänskliga solidariteten, en upplyst hållning i sexualpolitiken och en bättre chans för den moderna socialtjänsten skulle ha vunnit anhängare. Det finns ännu en sådan möjlighet, läget står i stor utsträckning och väger. Men det finns också akuta hot om ökad rädsla och förstärkta fördomar, om återgång till repressiva förhållningssätt. Detta speglas i riksdagsmotioner och utredningsarbete, lika väl som i vissa opinionsströmningar. Det finns t. ex. de som tror att man kan motverka HIV-smitta genom att vägra skriva ut p-piller åt unga flickor – en bisarr tanke, som visar bra litet av insikt om både mänsklig sexualitet och smitta. Det är något egenartat att atmosfären är sådan i samhället att en partiledare från 1900-talet tror sig vinna röster genom att uppträda som en biskop från 1400-talet. Det finns de som tror att man kan illegalisera folks umgänge och därmed få dem att sluta att umgås. Det finns en statlig utredning som vill klassa alla veneriska sjukdomar som allmänfarliga, tydligen utan tanke på de grundlagsmässiga effekterna. Det finns de som vill vidga den personkrets som kan tas om hand med tvång enligt LVM – och detta i ett läge där man inte vet var man skall förvara de tvångsomhändertagna och inte heller överblickar de flyktbeteenden som detta kan komma att utlösa bland missbrukarna. Det är för övrigt ur smittskyddssynvinkel en helt ologisk åtgärd, eftersom den väsentligen kommer att drabba folk som inte utgör någon smittorisk.

Allt detta visar hur förrädisk politiken blir, när den skall föras på de mest upprörda, kortsiktiga och fördomsfulla opinionernas villkor och när partier inte bryr sig om på vilka premisser de egentligen vinner sina röster. Det gäller att visa handlingskraft. Detta är någonting som så att säga gärna ligger i luften, alldeles oavsett vad handlingen leder till eller om den har någon verklig effekt. Det finns en oroande risk för att handlingarna inriktas på fler tvångsomhändertaganden i stället för på en ökning av resurserna inom socialtjänsten. Nu är det inte så politik kan vinnas när det gäller svåra mänskliga problem eller existentiella hot. Den kan vinnas bara i en anda av solidaritet, upplysning och respekt för människors integritet och medborgerliga rättsställning. Det ger kanske inte popularitet för tillfället, men det är en ståndpunkt som vinner i längden. Det är framför allt en ståndpunkt värdig ett civiliserat samhälle.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservation 5 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 22 ERIK JANSON (s):

Herr talman! Jag vill här i kammaren endast kommentera de delar av betänkandet som behandlar ledningen av aidsarbetet, medel för forskning, tillgång till sprutor och kanyler samt anonymiteten vid provtagning.

Utskottets vice ordförande kommer senare att behandla de delar av betänkandet som berör insatser för vården av HIV-smittade och aids sjuka samt vissa regler inom lagen om vård av missbrukare.

Det var så sent som 1981 som man i USA ställde de första diagnoserna på en förvärvad immunbristsjukdom som benämndes aids. Sjukdomen visade sig vara slutfasen av en infektion som uppkommit genom ett virus, som numera av Världshälsoorganisationen benämns HIV. Första sjukdomsfallet i Sverige påträffades för mindre än fem år sedan. Då inga motmedel eller botemedel var kända, fordrades snara insatser för att klarlägga smittvägarna, och arbetet störtade omödelbart för att kartlägga existensen av smitta, behov av vårdinsatser för de drabbade, informations- och lagstiftningsåtgärder för att skydda människor mot risken att utsättas för smitta. De första rapporterna om smittans spridningstendenser var synnerligen alarmerande. Fortfarande är det oklart hur brett och hur snabbt HIV-virus spridits och sprids, och därför är prognosen för väntade aidsfall mycket svår att förutse. Stora satsningar sker nu över hela världen för att skapa större klarhet, finna verksamma vacciner och botemedel.

I USA har tills i mars 1987 nästan 32 000 aidsfall rapporterats. Av dessa har ca 60 % avlidit. I Sverige har fram till i februari i år 98 personer insjuknat i aids. Drygt 50 av dem har avlidit. Ca 1 400 personer har genom test påvisats vara smittade av HIV-virus. Genom riktade informationsinsatser uppmanas nu personer som kan anses ha varit utsatta för smittrisk att genomgå test. En mycket grov uppskattning är att mellan 5 000 och 10 000 personer kan befaras ha varit utsatta för HIV-virus i vårt land.

Alltsedan den första upptäckten av HIV och aids i Sverige har en rad myndigheter och organisationer engagerats i informations- och kartläggningsarbete. I år har en bred upplysningskampanj startats. Kunskap är bästa medlet att förebygga smittans vidare spridning. All samlad erfarenhet redovisas på ett klart och tillgängligt sätt. Kunskap behövs både som skydd och som hjälp. Myter som byggts upp kan och måste ersättas av sakliga redovisningar. Budskapet är att alla kan drabbas. Smittvägarna är i dag kända. Vi vet hur vi bäst kan skydda oss. Testmöjligheterna och olika stödresurser presenteras och erbjuds i kampanjen.

För att leda arbetet har en särskild aidsdelegation sedan länge arbetat som ett nationellt samordningsorgan för aidsbekämpningen. Delegationen består av 18 ledamöter med förankring i regering och riksdag, forskningsinstitutioner, organisationer och myndigheter. Delegationen biträds av ett särskilt kansli, som förstärks successivt när arbetsuppgifterna breddas. Handläggande tjänstemän i aidsfrågor från socialstyrelsen, Landstingsförbundet och Kommunförbundet deltar i delegationens arbete. Delegationen har också bildat referensgrupper för flera projekt. Extra medel för bekämpningen av aids har även beslutats. Användningen av dessa redovisas och diskuteras i delegationen.

Utskottet anser att aidsdelegationen har utvecklats till ett väl fungerande organ för att leda och samordna arbetet med aidsbekämpningen i Sverige. Utskottet utgår från att delegationen tillför sig ytterligare kompetens allteftersom nya handlingsprogram utvecklas. Ett exempel på detta redovisades vid delegationens senaste sammanträde, då planerna för ett särskilt vetenskapligt råd diskuterades.

Det finns erforderliga medel avsatta för angelägna forskningsändamål. I budgetpropositionen föreslås ett anslag på 5 milj. kr. I ett par motioner yrkas

högre belopp. Det är då viktigt att påpeka att betydligt större belopp tillförs aidsforskningen på andra vägar, bl. a. genom medicinska forskningsrådet och styrelsen för teknisk utveckling. En del av den ökning på närmare 30 milj. kr. som MFR får under den kommande treårsperioden motiveras av forskningsbehov kring aids och HIV. Utskottet har uppskattat att aidsforskningen på olika vägar får 12 à 13 milj. kr. under 1987. Forskningen får på detta sätt också en stor bredd. Även delegationen för social forskning har ansökningar för behandling, föranledda av aidsproblematiken.

Utskottet markerar i sitt betänkande att brist på resurser inte får hindra forskningen när det gäller aids och bedömer att ytterligare resurser kommer att krävas i framtiden. På detta område kommer givetvis internationell samverkan att vara angelägen, och Nordiska rådet har också aktualiserat ett samarbete kring aidsbekämpningen.

I den allmänna debatten och till följd av denna har i några motioner tagits upp frågan om fri försäljning eller förskrivning av sprutor och kanyler till missbrukare som tillhör riskgrupper för HIV-smittans spridning. Utskottet har i anslutning till detta också diskuterat det särskilda projekt som använt sig av fri utdelning av sprutor i samband med vårdprogram. Utskottet anser att en fri försäljning av sprutor eller kanyler inte bör komma till stånd.

Så till sist några ord om aidstestningen. En viktig del av den pågående informationskampanjen är att uppmana alla som har anledning befara att han eller hon kunnat bli smittad av HIV att ta kontakt med hälso- och sjukvården för testning. Aidsdelegationen diskuterar just nu också vilka särskilda målgrupper man vill nå med en utökad HIV-testning. Detta gäller bl. a. ett riktat erbjudande till alla gravida, för vilka effekterna av en eventuell smitta kan vara särskilt svåra.

Förslaget att utöka anonymitetsskyddet att även gälla vid ett positivt testresultat avstyrker utskottet. Det är viktigt att den som är smittad får sjukvårdens stöd och hjälp. Det kan vara angeläget att påpeka att den tystnadsplikt som gäller inom all hälso- och sjukvård skall utgöra en fullgod garanti för att den som drabbas av HIV-smitta skall få ett bra stöd och en god vård med fullgott skydd för sin personliga integritet.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till hemställan i socialutskottets betänkande 19 och avslag på de fem reservationerna i anslutning till mom. 3, 5, 9, 10, 11 och 13.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 23 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Erik Janson har lugnt och sakligt redovisat utskottsmajoritetens motiveringar och förslag, men jag tror inte att vi kommer att lyckas övertyga varandra här i kammaren. Jag anser att aidsdelegationen förvisso har gjort goda insatser. I Sverige ligger vi väl framme vad gäller att mobilisera resurser mot aids. Mycket av värde har utträttats under de gångna åren, inte minst sedan det i fjol blev ett trenderbrott i fråga om tillgången på resurser för aidsinsatser.

Samtidigt är det emellertid mycket som vi inte har gjort, och många brister

kvarstår. Jag tror inte att Erik Janson kan bestrida att arbetet inte har förts framåt med maximalt tempo. Det tog ett år från riksdagens beslut om en massiv informationskampanj till dess att kampanjen kom i gång. Det tog också ett år för socialdepartementet att handlägga ett ganska enkelt ärende om ett säkerhetslaboratorium, som är en oerhört viktig resurs för forskningen. Bevisligen har många anslagsansökningar om aidsforskning avslagits i brist på medel. Om vi går bakåt i tiden tror jag att vi kan se att det inte har varit den önskvärda kraftfullheten och bestämdheten i hanteringen av dessa frågor. Blickar vi framåt i tiden ser vi mängder av uppgifter som förestår och som kräver utomordentligt beslutsamma insatser.

Jag är övertygad om att den svenska kommittémodellen har en viktig funktion att fylla för en hel del typer av samhällsfrågor. Men när det gäller att mobilisera resurser i samhället, att beslutsamt se till att saker och ting fungerar samt att sätta i gång så många olika saker och ompröva så många olika lagar som det är fråga om i detta fall, då är det viktigt att det finns en kraftfull stab som kan föra arbetet framåt dag för dag och som inte är hänvisad till att träffas en gång i månaden.

Anf. 24 ANN-CATHRINE HAGLUND (m) replik:

Herr talman! Som jag sade i går vilar ett mycket stort ansvar på regering, riksdag, sjukvårdshuvudmän, kommuner och även på många centrala myndigheter. Det är nödvändigt att människor känner att dessa instanser agerar resolut och förtroendeingivande. Informationen måste vara så utformad att människor skall kunna lita på att man där gör vad man kan.

Visst pågår det också ett omfattande arbete. Men en viktig och förtroendeskapande åtgärd är att anslå pengar till forskning. Vi var besvikna över det lilla belopp från aidsanslaget som avsattes till forskning. Vi har därför krävt att utskottet kraftfullt markerar den vikt man fäster just vid forskningen. Det är nämligen bara genom ett resolut och kraftfullt agerande som man kan väcka människors ansvarskänsla för sig själva och sin omgivning.

Om vi inte ger forskningen tillräckliga ekonomiska möjligheter – och den behöver betydligt mycket mer pengar både nu och i framtiden – kan vi inte komma till rätta med aidsepidemin. Forskning för att få fram läkemedel och medicin är avgörande i sammanhanget. Jag beklagar verkligen att utskottet inte har velat göra detta tillkännagivande.

Anf. 25 ERIK JANSON (s) replik:

Herr talman! Jag noterar att Daniel Tarschys i sitt inlägg sätter gott betyg på aidsdelegationen och att han godkänner aidsdelegationen som det ledningsorgan vi behöver för aidsbekämpningen i vårt land.

Det finns en ambition hos Daniel Tarschys att delegationen skulle sammanträda oftare och inte, som han uttryckte det, vara hänvisad till att mötas en gång i månaden. Då är det viktigt att notera att delegationen, där det ingår företrädare för en rad intressegrupper, alltifrån regeringsnivån över riksdagen med de fem partierna till myndigheter och organisationer, också har ett kansli däremellan för allt kontaktarbete med tjänstemän i de olika organisationerna och myndigheterna. Det är alltså avstämningen som sker vid delegationens sammanträden. Jag upplever nog att en tätare sammanträ-

desfrekvens med hela delegationen på 18 ledamöter plus biträdande tjänstemän kanske rent av skulle skapa en ryckighet och en för stor disposition av detta forum och dessa personer, till men för det dagliga uppföljningsarbete som delegationens kansli har att utföra.

Att det finns exempel på att framställningar om anslag för forskning skulle ha avslagits med hänvisning till brist på medel har jag svårt att föreställa mig. Däremot skall man inte bevilja medel som ansöks till vilken forskning som helst utan att granska att den är adekvat. Där kanske det har funnits vissa fördröjningar. Jag känner inte till de exempel som Daniel Tarschys vill ta fram som bevis för sitt påstående. Vad vi noterar i utskottets yttrande är att forskningen skall bedrivas brett och med medel ur olika konton och kassor och att betydande medel ställs till forskningens förfogande.

Med en replik till Ann-Cathrine Haglund vill jag också markera att det kraftfulla agerande som hon efterlyser är just vad aidsdelegationen med sin aktivitet i dag företräder.

I anslutning till detta vill jag slutligen kommentera synpunkterna på informationskampanjen. Om vi hade gått ut för tidigt med informationskampanjen, hade vi kunnat informera om en mängd frågetecken, men vi hade kunnat redovisa föga kunskap. Nu har vi en betydande kunskap att meddela svenska folket, och det skapar trygghet i informationen och gör den bra.

Anf. 26 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! I ledningsfrågan kommer vi kanske inte närmare varandra här. Jag talar för otåligheten. Jag menar att det finns mycket som måste göras mycket snabbt. Erik Janson talar för tålmodet och den sedvanliga administrativa noggrannheten och sävligheten – allt skall ske i god, normal svensk ordning. Jag tycker att man måste skilja på frågor och frågor. Många frågor skall vi hantera precis så som aidsdelegationen och andra statliga kommittéer gör, men andra frågor måste handläggas på ett helt annat sätt.

Det är inte heller så att kunskapen om aids och HIV-smittan har ökat sprängvis det senaste året. Det återstår tyvärr fortfarande många frågetecken. I denna besvärliga kamp är vi alltid i det läget att vi måste gå ut och informera trots att vi inte har full kunskap om hur fiendens ansikte ser ut. Man måste på basis av den kunskap man har försöka ge så goda råd som möjligt. Den uppgiften kommer vi att ha långt framöver. Det hade varit bra om man hade kommit i gång tidigare.

Får jag sedan ta upp en sak som Erik Janson berörde i sitt anförande men som jag inte hunnit kommentera förut, nämligen tillgången till rena sprutor. I Lund pågår ett mycket intressant experiment, där man låter narkomaner byta ut sina smutsiga redskap mot rena. Utskottet säger att den verksamheten inte får utvidgas och inte får etableras i andra delar av landet. Jag tycker faktiskt att detta är mycket anmärkningsvärt och bekymmersamt.

I hela Europa är aidsbekämpare överens om att narkomaner inte bör förmenas fria sprutor. Vid det WHO-möte som nyligen hölls var alla länder utom Sverige inne på tanken att man inte skulle förmena narkomaner fria sprutor. Jag var häromveckan i Tyskland. Där hade just hälsovårdsministrarna från de olika delstaterna haft sammanträde. Alla utom företrädaren för

Bayern var överens om en gemensam aidsbekämpningspolitik. I den ingick som ett viktigt led att man inte skulle förmäna narkomaner tillgång till rena sprutor. Men utskottsmajoriteten har en annan uppfattning. Den står isolerad i Europa – möjligen är den i sällskap med dem i Bayern. Man menar att de som är narkotikaberoende bör hindras från att komma över rena redskap.

Detta är ett allvarligt problem, t. ex. i våra fängelser, där orena redskap går runt bland de intagna. Det är alltså ett allvarligt problem för dem som är så stora slavar under den här lasten att de inte kan bryta sig ur sitt narkotikaberoende. På denna punkt tycker jag således att utskottsmajoriteten har intagit en ståndpunkt som är mycket beklaglig ur smittbekämpningens synvinkel.

Anf. 27 ANN-CATHRINE HAGLUND (m) replik:

Herr talman! Att det har förekommit avslag på forskningsansökningar står det att läsa om. Jag avser då den utformning av forskningen som aidsdelegationen har begärt och även fått. Ett kraftfullt agerande från utskottets och riksdagens sida hade varit att bifalla vårt förslag om ett tillkännagivande just om forskningen. Förslaget återfinns i reservation 2. Det skulle samtidigt vara en stimulans för forskarna. Det är ju mycket viktigt att många av de forskare som vill arbeta på att få fram mediciner och läkemedel också stimuleras i sitt arbete. Den stimulansen kan de få i och med att nämnda uttalande görs. Tyvärr vill inte majoriteten uttala detta.

Sedan några ord om informationskampanjen. Jag vet inte om det var mitt inlägg från i går som Erik Janson åsyftade. Det är i alla fall bra att vi har en informationskampanj. Men samtidigt vill jag framhålla att man måste lyssna till reaktionerna från olika håll ute i landet när det gäller den här informationskampanjen. Vidare måste denna kontinuerligt utvärderas. Man måste också ta vara på synpunkterna och förändra kampanjen. Det är ju av människors reaktioner som man kan utläsa hur kampanjen har fallit ut. Om det finns tecken på att informationen är för tam, för litet engagerande eller för kylig, måste man ta lärdom av det och ge kampanjen en annan utformning.

Många av de motioner som behandlas i detta betänkande innehåller mycket värdefulla krav när det gäller utformningen av informationen. Jag tror att det är viktigt att vi verkligen är lyhörda. Vi måste ta reda på hur människor har uppfattat kampanjen, med tanke på den framtida utformningen av denna. Först då kan vi få människor att ta eget ansvar och först då kan vi nå ut till människorna med budskapet att aids angår alla. Alla måste vi, som sagt, ta personligt ansvar.

Anf. 28 ERIK JANSON (s) replik:

Herr talman! Angående informationskampanjen måste det ändå noteras att information kontinuerligt har gått ut till svenska folket på många vägar – aidsdelegationen har varit en källa. Så skedde långt innan man gick ut med den nyligen startade kampanjen.

Det har inte rätt stor tystnad, utan information har successivt gått ut. Med stort intresse har man också tagit emot information allteftersom man fått de

kunskaper som har kunnat förmedlas. Det finns alltså en samlad kunskap, vilken har legat till grund för denna typ av större kampanj. Givetvis följs en sådan här kampanj upp både med utvärderingar och med en grannlaga granskning för att man skall veta hur man skall gå vidare – på skolnivå eller i folkrörelsernas regi – och hur en kampanj blir så effektiv som möjligt.

Det ingår ju i arbetet med en kampanjuppläggning att en utvärdering görs successivt. Kampanjen kan, som sagt, behöva en ny utformning. Men det är omöjligt att i dag besluta om hur utformningen skall vara om ett eller två år. Därför finns just aidsdelegationen, som skall diskutera och successivt följa upp detta arbete.

Sedan något om forskningen. Ann-Cathrine Haglund har tagit del av en lista över beviljade och icke beviljade anslag när det gäller forskningsframställningar. Därav kan man utläsa vilken forskning som för tillfället varit angelägen och adekvat. Här kan klart sägas ut att det inte innebär att man en gång för alla säger ja eller nej, utan prövningen fortsätter allteftersom man vinner nya erfarenheter. Det gäller framför allt nu, när så pass stora medel står till förfogande.

Jag betonar återigen att det inte bara är genom det enskilda anslaget, om 5 milj. kr. som medel har ställts till aidsdelegationens förfogande, utan man har också fått hjälp på annat sätt – genom forskningsråd, delegationen för social forskning, MFR och STU.

Anf. 29 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Jag skall i mitt inlägg koncentrera mig på insatser för narkotikamissbrukare.

Jag har tidigare, bl. a. i regeringens proposition om särskilda medel för bekämpningen av aids, framhållit att hotet att aids snabbt skall sprida sig bland personer som missbrukar narkotika intravenöst gör att utvecklingsarbetet inom narkomanvården måste påskyndas väsentligt. De som missbrukar intravenöst är, det vill jag understryka, en för smittskyddet mycket strategisk grupp. Jag delar därför helt den oro som uttrycks i utskottets betänkande beträffande bristande vårdresurser, särskilt beträffande LVM-vården.

Vårdinsatserna är centrala, och jag skall här redovisa konkreta exempel på hur delar av det särskilda anslaget på 100 milj. kr. för bekämpningen av aids hittills har använts. Ett intensivt arbete för att stimulera kommunerna att utveckla sin narkomanvård har ägt rum i samarbete mellan bl. a. socialdepartementet och socialstyrelsen. Kommunförbundet har vidare aktivt deltagit i utvecklingsarbetet genom att, tillsammans med departementet och socialstyrelsen, anordna regionala konferenser i sådan utsträckning att representanter för samtliga kommuner nu har deltagit i diskussioner om hur alla missbrukare skall kunna nås för vård och behandling.

Konkret har 20 nya specialenheter, s. k. vårdbaser, för vuxna narkotikamissbrukare redan kommit i gång. 15 länsprojekt har startat, vilket innebär att även mindre kommuner får hjälp att utveckla sina insatser. 100 behandlingsplatser inom den frivilliga vården kommer inom kort att ha inrättats.

Ett viktigt arbete har inletts i samarbete mellan socialtjänst och kriminalvård, mot bakgrund av att huvuddelen av de personer som missbrukar

intravenöst kommer i kontakt med kriminalvården. Projekt har t. ex. startats vid häkten i Stockholm, Göteborg och Malmö. Målet är att nå samtliga häktade för provtagning och motivationsinsatser. Medel har vidare utgått för att utveckla motivationsarbetet vid kriminalvårdsanstalterna.

Jag vill också nämna att särskilt stöd har utgått till Stockholm och Malmö samt till RFHL för insatser beträffande prostituerade missbrukare.

En sammanfattande bedömning från min sida är att det under det här året har skett ett mycket aktivt utvecklingsarbete inom narkomanvården utan tidigare motsvarighet. Samtidigt nödgas jag konstatera att det är långt kvar till målet att nå samtliga narkotikamissbrukare.

De största problemen finns i storstäderna, Stockholm, Göteborg och Malmö. I Stockholmsregionen finns största andelen vuxna injektionsmissbrukare, och här finns också flest HIV-smittade narkomaner. I Stockholm finns också en stor grupp injektionsmissbrukande prostituerade kvinnor. Stockholm har alltså de allra tyngsta problemen. När det gäller vård av unga missbrukare har Stockholms kommun varit ledande i landet med att utveckla vårdinsatserna. Vad gäller vuxna narkomaner är läget mycket mer bekymmersamt. Här nås än så länge bara en mindre del av missbrukarna.

Utskottet uttalar att kampen mot aids är en nationell angelägenhet, och att staten här måste ha särskilt ledningsansvar. Jag delar den uppfattningen. Därför har också narkomanvårdsfrågorna haft mycket hög prioritet i aidsdelegationens arbete.

Med anledning av den allvarliga situationen i Stockholm har jag haft särskilda överläggningar med företrädare för Stockholms kommun om nödvändigheten att rusta upp narkomanvården snabbt. Eftersom aidsepide-min kan sägas ha sitt centrum i Storstockholmsområdet är det angeläget att massiva och snabba åtgärder sätts in här. Stockholms narkomanvård är inte bara en angelägenhet för stockholmarna, den är en angelägenhet för hela landet. Jag är också beredd att av aidsanslaget satsa resurser på detta. Enligt vad jag har erfarit behandlade socialnämnden i Stockholm i går ett förslag om utbyggnad av LVM-vården för narkotikamissbrukare med två hem om sammanlagt 20 platser. Inom kommunen pågår också konkret planering för att ytterligare stärka såväl öppenvården som olika typer av institutionsvård. Bl. a. gäller det resurser för specialiserade narkomanvårdsinsatser inom socialdistrikten.

En annan viktig sak gäller hur personalfrågorna skall kunna lösas vid bl. a. Stockholms läns landstings avgiftningskliniker. Här måste landstinget ta ett stort ansvar. I dag är situationen den, att svårigheterna att rekrytera personal är ett så stort problem att det är svårt att upprätthålla verksamhet. Det förekommer dagligen att missbrukare som söker avgiftning avvisas. Jag har inhämtat att socialstyrelsen aktivt i sin tillsynsfunktion kommer att ta upp dessa frågor. Socialstyrelsen har för övrigt haft överläggningar såväl med Stockholms kommun som med Stockholms läns landsting angående narkomanvårdssituationen inom berörda områden, och de har ett möte också i dag.

Socialutskottet påtalar i betänkandet de allvarliga bristerna inom LVM-vården, med bl. a. en kraftig reduktion av antalet platser för tvångsvård under senare år. Utvecklingen sammanhänger enligt min mening också med

svagheter i själva lagstiftningen. Det är anledningen till att socialberedningen nu koncentrerar sitt arbete på en översyn av lagen och dess praktiska tillämpning. Detta arbete skall vara slutfört inom kort.

Jag vill nu avvakta socialberedningens betänkande för att kunna göra en bedömning av de fortsatta åtgärderna. En förbättrad lagstiftning bör bidra till att kommunerna ser LVM-vården som en viktig vårdresurs, och det bör i sin tur ge en nödvändig skjuts åt utbyggnaden. Jag vill samtidigt rikta en allvarlig maning till kommunerna att de måste ta sitt ansvar.

Låt mig få avsluta med följande. Liksom utskottet ser jag kampen mot aids som en nationell angelägenhet. Jag ser liksom utskottet utomordentligt allvarligt på denna uppgift. Det gäller inte minst narkomanvården. Jag kommer också fortsättningsvis att på lämpligt sätt utforma ett ledningsansvar så att alla goda krafter kan samordnas för att narkotikamissbrukarna skall kunna nås för vård och behandling.

Aids är ett hot mot folkhälsan, och kampen för att hejda smittspridningen måste ske med många medel på alla områden.

Anf. 30 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Det fanns många värdefulla markeringar i socialministerns anförande. Jag noterade särskilt att hon hårt tryckte på att kampen mot aids måste vara en nationell angelägenhet och att Stockholms narkomanvård måste vara en angelägenhet för hela riket.

Mot den bakgrunden skulle jag vilja ställa en fråga om anslagen för aidsbekämpningen i framtiden. Under kalenderåret 1987 utges ett speciellt stöd på 50 milj. kr. till aidsarbetet i storstadsregionerna Stockholm, Göteborg och Malmö. Men för nästa år finns ännu inte vare sig förslag eller beslut om något sådant regionalt stöd. Socialministern säger visserligen att hon är beredd att ta pengar ur det allmänna aidsanslaget till sådana insatser, och det är bra. Men det allmänna aidsanslaget är 75 milj. kr. och det kan inte räcka till allt.

Dessa 50 milj. kr. har spelat en viktig roll för att få fart på värdefulla insatser i de tre storstadsregionerna. Min fråga till socialministern är följande: Är socialministern beredd att se till att det även för kalenderåret 1988 kommer att finnas ett speciellt regionalt stöd, som i varje fall inte skall vara mindre än det som vi har beslutat om för 1987?

Anf. 31 ANN-CATHIRINE HAGLUND (m) replik:

Herr talman! Jag tycker också att det var många bra markeringar som socialministern gjorde. Det är värdefullt att socialministern ser så allvarligt på vårdsituationen för narkotikamissbrukare, eftersom det är många års underlåtenhet som har lett till den krissituation som nu råder. Missbrukarvården har varit lågt prioriterad, och man har haft en vårdideologi när det gäller missbrukare som har motsatt sig det nödvändiga tvång som ibland måste tillgripas. Det är bra om vi får en omprövning på denna punkt, och det är bra att mycket sker ute i landet.

Socialministern tog upp svårigheterna i lagstiftningen. Jag vill ändå fråga hur socialministern ser på att utvidga indikationerna för omhändertaganden enligt LVM till att gälla även fara för annans liv. Det skulle – också enligt

många smittskyddsläkare – vara en hjälp när det gäller att ingripa och omhänderta t. ex. prostituerade missbrukare och HIV-smittade. Man skulle mycket lättare kunna ta hand om dem, och det är viktigt att kunna göra det både för deras egen skull och för att visa ett resolut agerande. Jag skulle alltså vilja fråga hur socialministern ser på den lagstiftningen.

Sedan en fråga som var uppe i går men som jag ändå vill nämna nu. Det kommer förmodligen inte att hända ofta att det blir önskvärt eller nödvändigt att ta till tvång när det gäller HIV-test. Men det finns ändå situationer, t. ex. vid sexuella övergrepp, när en person har blivit utsatt för ett fruktansvärt övergrepp och dessutom måste hysa oro för att eventuellt ha blivit smittad med HIV. Det måste väl ändå göras någonting för att införa ett obligatoriskt HIV-test i sådana här fall.

Socialministern talade om vårdplatser för narkotikamissbrukare, men även vårdplatser vid omhändertagande enligt smittskyddslagen är ett problem. Enligt smittskyddsläkare försvåras tillämpningen av lagen därför att det inte finns tillräckligt många platser. Även detta är någonting som regeringen måste ta tag i.

Anf. 32 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Daniel Tarschys har förmågan att med en papegojas envishet ställa samma frågor gång efter gång. Den fråga han nu ställde till mig har han tidigare ställt, och det är naturligtvis inte så att jag kan budgetförhandla i riksdagens kammare. Daniel Tarschys får nöja sig med att få ett besked den dag det kommer en proposition.

Till Ann-Cathrine Haglund vill jag säga att det finns en utredning, socialberedningen, som har till uppgift att snabbt se över LVM-lagstiftningen. Då vill inte jag i dag, när ännu inga förslag finns, gå in och säga att jag tycker att lagen skall se ut på ett visst sätt. Jag har tidigare i denna kammare tillräckligt tydligt markerat att jag finner det angeläget att vi får en LVM-lag som är användbar och som kan fungera i fortsättningen. Jag hoppas att den politiskt sammansatta socialberedningen skall komma med förslag till en sådan lag omkring halvårsskiftet.

När det gäller testmöjligheter och tvång vid test är det självklart att vi skall följa utvecklingen och om så behövs ändra lagstiftningen. Vad jag sade i går var att det för närvarande inte finns några planer på att ändra lagstiftningen. Men naturligtvis skall vi kontinuerligt följa utvecklingen och bedöma i vad mån vi behöver ändra lagstiftningen för att kunna effektivisera kampen mot aids.

Anf. 33 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Fru Sigurdson har alldeles rätt i att jag är mycket envis i denna fråga. Jag har ett intryck av att denna envishet är av ett visst värde. Det kan hända att frågorna är desamma, men jag tror att det är nyttigt att socialministern då och då får vissa frågor. Det är tråkigt om svaren också blir desamma, men jag tycker mig ändå ha kunnat notera att om man ställer en fråga ett antal gånger, så får det effekter på utvecklingen i samhället. Därför anser jag att det är viktigt att då och då ställa sådana frågor. Jag ville genom att ställa denna fråga för min del markera att vi från riksdagen sida – jag tror

att jag kan tala för fler än mig själv – inte kommer att se med jämnmot på att de statliga anslagen för aidsbekämpningen minskar. Socialministern betonade mycket noga att detta är en nationell angelägenhet – inte en angelägenhet enbart för kommuner och landsting. Därmed anser jag att det är fastslaget även från socialministerns sida att det krävs utomordentligt omfattande statliga insatser för att det här arbetet skall bli effektivt.

Anf. 34 ANN-CATHIRINE HAGLUND (m) replik:

Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse att socialministern vill ha en LVM-lag som fungerar. Jag hoppas att lagen blir sådan att den ligger i linje med de åsikter vi framfört.

Självfallet är det viktigt att följa utvecklingen av testen och den utvidgade testningen. Jag tror emellertid att det är nödvändigt att snabbt ta ställning till frågan om behovet av att vid enstaka tillfällen kunna utföra HIV-tester med tvång. De människor som blir utsatta för ett övergrepp drabbas av ett stort psykiskt lidande. Visst skall även den person som utsatts för ett övergrepp själv undergå ett test. Men det tar ju ändå en viss tid innan antikroppar har bildats. Det minskar naturligtvis oron hos den som blivit utsatt för ett övergrepp om man snabbt kan utföra ett HIV-test.

På min fråga om tillgången på vårdplatser för dem som omhändertas enligt smittskyddslagen fick jag inget svar. Detta är också en fråga som man mycket snabbt måste göra någonting åt. Det är svårt för läkarna att överhuvud taget följa smittskyddslagen, och de förlorar incitamentet att sätta i gång den procedur som krävs för att omhänderta någon enligt smittskyddslagen, om antalet vårdplatser inte är tillräckligt.

Anf. 35 ALF SVENSSON (c):

Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse en viss uppmjukning i dag från socialministerns sida när det gäller möjligheten att med tvång testa förförare. Den saken debatterade vi i gårdagens frågestund. Då verkade statsrådet inte alls intresserad av att över huvud taget tänka sig någon lagändring för att göra tvångstester möjliga. I dag fick vi veta att socialministern trots allt skall följa utvecklingen, och om det skulle behövas framöver kommer tydligen någonting att hända. Jag skulle, herr talman, vilja säga att det behövs en ändring redan i dag.

På några få år har sjukdomen aids och HIV-smittan utvecklats från en sjukdom känd för ett fåtal experter till ett skrämmande hot mot en mycket stor del av mänskligheten. I Sverige finns för närvarande ca 1 500 konstaterade fall av HIV-smitta. Det verkliga antalet smittade uppskattas till mellan 5 000 och 10 000. Antalet smittade beräknas bli fördubblat var tolfte månad. Ännu finns som bekant inget botemedel mot sjukdomen aids. De som drabbats av HIV-smitta kommer med all säkerhet att få bära viruset under resten av sin levnad.

Herr talman! Jag är mot denna allvarliga bakgrund oroad över hur regeringen hanterar aidsfrågan. Jag anser att de hittills vidtagna åtgärderna och initiativen inte står i rimlig proportion till problemets enorma omfattning. Eftersom inget botemedel är att vänta inom kanske tio år – och man lär vara optimist om man säger tio år – måste samhällets alla resurser inriktas på

information, forskning och förebyggande insatser.

TV:s Aktuellt redovisade för en tid sedan hur 500 slumpmässigt utvalda personer i åldern 15–79 år ställde sig till en rad frågor som berör aidsfrågan. Bl. a. visade det sig att 58 % av de tillfrågade förordade att alla skulle aidstestas. I en kommentar till detta sade då socialministern: Jag tror att de som vet att de är smittade följer läkarnas föreskrifter. Det kan förhoppningsvis vara så. Men det stora problemet är ju att de allra flesta som bär på viruset inte är medvetna om detta. Vi måste väl ändå utgå ifrån att risken för spridning minskar om de som blivit smittade själva vet om det.

När det gäller aidstestning måste det ligga i samhällets intresse att utvidga testerna till att gälla låt oss säga alla i åldern 16–55 år. Utskottet hävdar i sitt betänkande att det skulle vara ett felaktigt sätt att hantera de begränsade resurserna i kampen mot aids. I stället är utskottet nöjt med att testning skall komma att erbjudas alla gravida kvinnor, en grupp som säkerligen i stor utsträckning lever i fasta relationer. Jag har självfallet inget emot att gravida kvinnor testas. Men jag tycker att det är en för liten population i denna utomordentligt allvarliga fråga. Ett minimikrav i sammanhanget måste vara att det i samband med alla blodprov utförs HIV-test.

Herr talman! I dag talas det allt mindre om riskgrupper. Det står klart att mycket få är undantagna från risken att drabbas av aids. I dag talas det om riskbeteenden. Genom den stora informationssatsningen hoppas uppenbarligen aidsdelegationen kunna förändra människors beteende. Men faktum är att beteenden och attityder som det uppväxande släktet under årtionden närmast indoktrinerats med inte låter sig förändras på kort tid. Aidsdelegationens och vissa landstings informationsmaterial som ibland rubriceras med muntra tillrop av typen "Lev livet vidare" och försändelser innehållande kondomer till ungdomar bidrar knappast till en förändring av attityder och livsstilar. Jag vill här referera till Dagens Nyheter som på ledarplats skrivit att det är värt arbete och kostnader att nå alla smittade. DN säger vidare: Lika nödvändigt är det att minska promiskuiteten. Detta underlättas inte av att det måste ske parallellt med en intensiv propaganda för kondomer.

Herr talman! När det gäller informationen till ungdomar på skolorna har jag i en motion framhållit vikten av att all information betonar livsstilens betydelse i kampen mot aids och att alla skolungdomar får en personlig information om smittan. Utskottet skriver: "Det är viktigt att livsstilens betydelse belyses i sammanhanget." Denna formulering hälsar jag med tillfredsställelse, även om jag i min motion önskat att det skulle slås fast att all information från statliga instanser skall beröra livsstilens betydelse för kampen mot aids. Det tryckta ordet är betydelsefullt, men muntlig personlig information är avgjort det mest effektiva. Faktum är att jag så sent som i går fick höra att ungdomar i Stockholmsområdet som går i sista klassen i gymnasieskolan ännu inte nåtts med någon som helst information, utöver den som sänts ut.

Så sent som i förrgår hade jag flera telefonsamtal från ledsna och upprörda föräldrar till 8:or och 9:or, dvs. 14- och 15-åringar. Barnen hade efter aidsinformation av skolhälsovården tilldelats kondomer. Vilka signaler ger skolan därmed till 14- och 15-åringarna? Jo, att det är naturligt och normalt att "ligga med varandra" i 14–15-årsåldern. Och vem tror att det är den typen

av livsstil som behöver främjas eller uppmuntras när HIV-smittan sprider sig? Carl Bildt tar i gårdagens nummer av Svenska Dagbladet upp skolläkarens utskrivning av p-piller till tonårsflickor. Carl Bildt säger att utskrivningen av p-piller måste upphöra. Det kan säkert de flesta tycka vara ett klokt krav. Men inte är det så enkelt att man ändrar beteendemönster bara för att man ändrar de preventiva medlen från p-piller till kondomer. Jag tror inte för ett ögonblick att det över huvud taget är enkelt att komma åt HIV-smittan i vårt land, eftersom den s. k. sexuella friheten, som i själva verket förpassat många in i rena tvångssituationer, etablerat sig som livsstil. Det är därför, herr talman, som jag tycker det är så viktigt att man vågar ta i livsstilsfrågorna.

När det gäller den grupp personer som injicerar narkotika intravenöst är situationen mycket allvarlig. Missbruket i sig försätter missbrukaren i en situation som inte är människovärdig. När nu missbrukarna också hotas av aids på ett sätt som kanske ingen annan grupp, måste samhället genom aktiva insatser mobilisera alla krafter och resurser. Även okonventionella grepp måste övervägas och tas. Från kds sida har vi på ett tidigt stadium – och det uppfattades som något oväntat och konstigt på en del håll – förordat att samhället skall underlätta för de personer som injicerar narkotika intravenöst att få tag i rena verktyg. Detta föreslås utifrån utgångspunkten att det nu från samhällets sida måste vara viktigare att hindra HIV-smittans spridning än att hindra narkotikamissbrukare att få tillgång till rena sprutor och kanyler. Mitt motionsförslag när det gäller kanyler och sprutor skiljer sig något från det förslag som kommit från folkpartistiskt håll, men syftet bakom de båda förslagen är uppenbarligen detsamma. Jag är alltså beredd att ställa upp bakom folkpartireservationen, för jag anser att här krävs åtgärder *nu*. Det är bra att utskottet och socialstyrelsen accepterar den verksamhet som pågår i Lund, där sprutnarkomaner erbjuds möjligheten att byta sina begagnade verktyg mot nya rena. Det hot som ligger i utskottsbetänkandet, när man uttalar att om verksamheten i Lund utökas eller liknande verksamhet inleds på andra håll måste författningsreglering övervägas, tycker jag är olyckligt.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till motion So452 yrkande 1 och 2 samt till reservationerna 2, 3 och 4.

Anf. 36 EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Jag har hamnat under strecket på talarlistan. Det beror på slarv med anmälan före utgången tid. Men jag skall försöka begränsa mig till de sex minuter som är anslagna. Jag vill understryka det Alf Svensson sade om livsstilens betydelse. Jag tror det är nödvändigt att man lyfter fram den starkt i sammanhanget, eftersom den har samband med hela frågan.

För det första, herr talman, vill jag säga några ord om vårdfrågan. Den har varit uppe här tidigare, så jag behöver inte vidareutveckla den. Vi har varit eniga i utskottet om att skriva mycket starkt i saken. Vår avsikt är att regeringen skall känna ett krav – men också ett starkt stöd – från riksdagens sida att ta itu med situationen. Jag vill understryka, som har sagts tidigare, att situationen är mycket besvärande. Antalet tvångsintagningar genom LVM har ökat betydligt – sedan 1980 med 22 % och sedan 1982, när LVM kom, med 17 %. Under samma tid har antalet platser minskat med ungefär 33 %.

Alltså har antalet intagningar ökat men antalet platser minskat. Det är en situation som naturligtvis är ohållbar.

För det andra, herr talman, sprider sig HIV-smittan i allt vidare ringar, och situationen blir allt allvarligare. Om detta har vi nu haft en omfattande debatt, och jag tänker inte gå in mer på den saken. Jag vill bara understryka hur allvarligt vi ser på detta och säga något om smittorisken.

Vi vet nu mycket väl hur smittan sprids: genom sexuella kontakter, via blodet och från mor till barn. Alla blodprodukter behandlas, så att virus förstörs, och där finns alltså inte några risker.

Men för övrigt behöver ju allmänheten inte vara rädd. Det är faktiskt inte farligt att ta i någon och att röra vid varandra. HIV-smittan sprids inte via måltider och via bestick. Den sprids inte genom luften. Ingen blir smittad av att någon spottar eller stänker blod på en oskadad hud. Handdukar, sängkläder eller kläder med fläckar av intorkat blod eller intorkad sperma kan inte sprida smitta.

HIV-smitta sprids inte via toaletter eller simbassänger, säger aidsdelegationen i sin broschyr, som jag här refererar till. Jag gör det för att varna för rädslan för att umgås med HIV-smittade vilken dyker upp här och var.

Den rädslan är mycket farlig. Vi känner faktiskt till den från två tusen år tillbaka, då man hängde klockor på dem som var spetälska, dvs. leprasjuka, och isolerade den gruppen från människor i övrigt. Det är klart att en sådan situation vill vi inte ha tillbaka.

Jag vill vidare referera till två samfund som har stor verksamhet i Zaire och Kongo, nämligen Svenska Missionsförbundet och Svenska Baptistsamfundet. De har läkare och annan sjukvårdspersonal där, och jag har talat med en av läkarna, som säger: Jag vet faktiskt inte hur många aidssmittade personer jag har opererat genom åren. Ingenting har hänt för personalens del, och jag tycker att det är ett bevis för att man inte behöver känna den rädsla som nu och då dyker upp. Jag har velat säga det i den här debatten därför att jag tycker att det är viktigt.

För det tredje vill jag ta upp den reservation som talar om vissa regler i LVM, något som socialministern och andra varit inne på här. I början av nästa vecka har socialberedningen sammanträde – man kan nästan säga att beredningen befinner sig i slutskedet av sitt arbete – och vi skall då försöka komma fram till ett förslag.

Låt mig peka på att i nästa ärende som vi har att behandla här i kammaren finns en reservation där moderaterna vill dra undan närmare en miljard av statsbidraget till kommunerna för narkomanvården och missbrukarvården över huvud taget. För vården av HIV-smittade narkomaner, som är oerhört svår, är dygnskostnaden kanske över 2 000 kr., så nog behöver kommunerna ett stöd i det avseendet.

Herr talman! Jag hade till slut tänkt säga någonting om hur viktigt det är med nationell samling i den här frågan. Jag vill från socialutskottet gärna vittna om att vi gör allt vad vi kan för att hålla ihop utskottet, och det är viktigt. Men jag känner att frestelsen hos vissa partier att börja göra markeringar börjar bli litet för stor. Jag ville varna för detta, och jag ville vädja till samtliga i utskottet och till andra att vi skall försöka få den nationella samling som socialministern i dag har talat om.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Prot. 1986/87:110
24 april 1987

Åtgärder mot aids

Anf. 37 ANN-CATHRINE HAGLUND (m):

Herr talman! Jag vill säga till Evert Svensson att vi också tycker att det är viktigt med en nationell samling i arbetet för att begränsa HIV-smittan och aids. Men självfallet måste vi också framföra förslag. Våra synpunkter när det gäller narkomanvården och bristen på vårdplatser har vi framfört i många år – det är fråga om både bristen på LVM-platser och vårdplatser hos enskilda organisationer. Det enda som har hänt är att frågan nu har blivit mer akut i och med att HIV-smitta och aids har tillkommit. Men i fråga om detta görs ju en enig och kraftfull markering från utskottets sida.

När det gäller förändringen av LVM-lagstiftningen sker det naturligtvis ett arbete i socialberedningen. Men om man hade tyckt att vårt förslag var bra hade det varit lämpligt att göra denna markering redan nu, nämligen att ett omhändertagande skall kunna ske även vid fara för annans liv. Det är helt uppenbart att t. ex. HIV-smittade prostituerade utgör en fara för annans liv. Man har svårt att göra omhändertaganden dels på grund av bristen på platser, dels på grund av brister i lagstiftningen. Det hade inneburit en snabb hantering av frågan om utskottet nu hade gjort ett uttalande på denna punkt.

Anf. 38 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Vi vill alla ha nationell enighet när det gäller kampen mot aids. Men frågan är vad vi skall vara eniga om. När vi i fjol krävde avsevärt högre anslag för att effektivisera kampen mot aids kallades detta för sårmarkering och för försök att bryta enigheten. Jag tror att det var nyttigt att vi bröt den rådande enigheten och fick en ny enighet på så att säga en högre nivå för ännu större insatser. I år vill vi ha nationell enighet om att tempot måste skruvas upp, att ledningen måste bli mer effektiv och kraftfull och att det behövs en krisstab för att bekämpa denna farsot. Jag hoppas innerligt att vi kan få nationell enighet om just detta.

Anf. 39 EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Jag ville markera detta i slutet av mitt anförande, eftersom jag känner att vi kanske håller på att lämna den enighet som vi hela tiden har eftersträvat.

Efter att ha avlyssnat debatten i dag tror jag att jag kan säga att jag hyser ett visst hopp om att vi skall kunna bibehålla denna enighet. Det utesluter naturligtvis inte att det görs en och annan markering. Men det är viktigt att vi håller samman, att vi har så att säga en samlingsregering och att vi i utskottet också kan resonera oss samman.

Ann-Cathrine Haglund! Om socialberedningen har frågan på sitt bord, vad kan då en skrivelse till regeringen ha för betydelse i detta avseende just i dag? Vi behandlar ju frågan redan på måndag och har färdiga skrivelser.

Sedan vill jag, herr talman, bara än en gång påpeka att moderaterna kräver att vi skall ta bort statsbidraget. Men staten behöver faktiskt ge kommunerna ett bidrag för att de skall klara av denna stora och svåra vårdfråga.

Anf. 40 ANN-CATHRINE HAGLUND (m):

Herr talman! Det är väl ändå en stor skillnad på vad en beredning eller en utredning kommer med och en beställning direkt från riksdagen till regeringen. Det blir en snabbare handläggning om riksdagen beslutar att LVM-indikationerna skall förändras, så att man kan omhänderta någon som utgör en fara för annans liv. Det måste vara ett mycket snabbare och effektivare sätt än att socialberedningen kommer med förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (informationen om aids)

Utskottets hemställan – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion So452 av Alf Svensson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (effektivare ledning av aidsarbetet)

Utskottets hemställan bifölls med 238 röster mot 38 för reservation 1 av Daniel Tarschys och Per Arne Aglert.

Mom. 5 (medel för forskning)

Utskottets hemställan bifölls med 146 röster mot 131 för reservation 2 av Daniel Tarschys m. fl.

Mom. 9 (vissa regler i LVM)

Utskottets hemställan bifölls med 216 röster mot 60 för reservation 3 av Blenda Littmarck m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 10 (läkares rätt att förskriva sprutor)

Utskottets hemställan bifölls med 231 röster mot 41 för reservation 4 av Daniel Tarschys och Per Arne Aglert i motsvarande del. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 11 (fri försäljning av kanyler)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 4 av Daniel Tarschys och Per Arne Aglert i motsvarande del anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (anonymitet vid provtagning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Daniel Tarschys m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Socialt behandlingsarbete, alkohol- och narkotikapolitik

Anf. 41 BLENDA LITTMARCK (m):

Herr talman! Jag skall tala om alkohol- och narkotikapolitiken. Vi har åtskilliga gånger behandlat detta ämne i riksdagen, men bilden av drogernas och alkoholens effekter är fortfarande skrämmande.

Sju av tio våldsbrott anses ske under påverkan av alkohol. 40 % av alla trafikolyckor och 60 % av alla drunkningsolyckor har samma grund. Nio av tio fall av kvinnomisshandel och sex av tio fall av barnmisshandel händer under alkoholpåverkan. Man anser att 200 000 barn växer upp i hem där den ena eller båda föräldrarna har alkoholproblem.

300 000 människor anses i dag vara så alkoholberoende eller alkoholskadade att det kan sägas att de inte lever ett normalt liv. Detta är den bakgrund som vi hela tiden skall ha i minnet, när vi arbetar med dessa svåra problem.

Visserligen säger man, herr talman, att konsumtionen har minskat de senaste åren, men dessa siffror talar ändå sitt ohyggliga språk och visar något av den hjälplöshet som vi faktiskt lever under när det gäller de här problemen.

Vi har en del reservationer från den borgerliga sidan, från moderaterna, centern och folkpartiet, och jag ber redan från början att få yrka bifall till reservationerna 1, 3, 4 och 5 och dessutom till reservation 6, som gäller Familjehemmens riksförbund.

De siffror som jag först anförde ligger också bakom en av de moderata motionerna, där man begär en stor informationskampanj mot drogheroendet, en kampanj som man vill kalla för "Hjälp din kompis". I motionen framhålls att vi behöver massmediernas hjälp. Vi skulle behöva flera minuters koncentrerad information i radio och TV, i nyhetsändningarna och på kvällstid. Man skulle också stimulera tillkomsten av alkoholfria miljöer; det har vi talat om här i kammaren många gånger. Stat och kommun måste ta sitt ansvar. Man borde kanske också ha ett faddersystem på olika arbetsplatser.

Det finns mycket att göra, och vi vill att regeringen skall ta initiativet, att regeringen alltså skall stimulera en särskild insats. Det skall vara en tuff, aggressiv, medveten insats, korrekt och avslöjande, så att vi når ungdomsgrupperna. Det är de som är den stora resursen. Vi får leva med dem som redan är skadade, men vi skall söka förhindra en fortsatt olycklig utveckling. Alla behöver naturligtvis hjälp, både de skadade och de som är på väg utför. Men framför allt måste vi rädda den växande generationen. Där kan folkrörelserna, ungdomsrörelserna och naturligtvis myndigheterna göra en insats, och det är där vi menar att regeringen bör ta initiativ till en sådan kampanj. Detta för vi fram i reservation 1.

Reservation 3 hänger litet samman med det jag nyss nämnde, men i den

reservationen tar vi dessutom upp behandlingen. Vi vill att man skall ha samordnande organ lokalt, regionalt och centralt för förebyggande och bekämpande av missbruk. Vi föreslår i reservation 3 att en sådan grupp skall bildas i varje län.

Reservation 4 gäller medelsanvisningen för bidrag till missbrukarvård m. m. Det var i det sammanhanget som Evert Svensson nämnde att vi begärt en minskning av anslaget. Först vill jag säga att vi har den principiella inställningen att varje huvudman skall klara sina kostnader. De medel det här gäller är specialdestinerade. När vi föreslår en minskning av anslaget skall det inte uppfattas som om vi vänder oss direkt emot de berörda verksamheterna – det är alls inte avsikten. Kommunerna och landstingen skall själva göra omfördelningen mellan olika verksamhetsområden, och vi tror att en minskad statlig detaljreglering skulle göra arbetet rationellare på det sättet att man bättre kunde utnyttja sina egna resurser på platsen. Som Evert Svensson sade avser halvera bidraget på två år. Samtidigt räknar vi med att det skall finnas kvar en garanti på 60 milj. kr. för ideell och annan enskilt bedriven vårdverksamhet.

När det gäller medelstillelningen för bidrag till organisationerna har vi bl. a. tagit upp LP-stiftelsen, där bl. a. familjevården har rönt stor framgång. Vi menar att det är viktigt att stödja sådana alternativ. De har stor framgång och de bärs av engagemang. De behöver följaktligen också ett visst stöd. Därför räknar vi med att man skall dra upp det tidigare föreslagna beloppet med 15 milj. kr.

Herr talman! Jag får än en gång vända mig till regeringen och understryka vikten av att vi får den där aggressiva och hårda men korrekta och sakliga informationskampanjen för att någon gång komma till rätta med detta missbruk, som kostar lidande i det oändliga och även stora pengar.

Anf. 42 INGRID RONNE-BJÖRKQVIST (fp):

Herr talman! Familjehemmens riksförbund har 1 500 medlemmar och representerar traditionella fosterhem men också storfosterhem, jourhem, veckoslutshem och natthem. Riksförbundet vill bl. a. bevaka och tillvarata omhändertagna barns och ungdomars intressen, stödja och hjälpa familjehemmen – där man som känt ofta ställs inför orimligt svåra problem – och anordna kurser, konferenser och kontakträffar. Familjehemmens riksförbund är en viktig resurs för samhället, och man behöver statligt stöd för att kunna fullfölja den utbildnings- och fortbildningsverksamhet som man bl. a. bedriver.

Reservation 6 handlar om att det är angeläget att familjevården utvecklas genom utbildningsinsatser, om att regeringen bör överväga möjligheter till mera kontinuerligt stöd för verksamhet av det slag som Familjehemmens riksförbund bedriver och om att riksdagen bör ge regeringen detta till känna. Jag yrkar bifall till reservation 6.

Organisationen Barnens rätt i samhället, BRIS, som för övrigt nyligen har blivit ett riksförbund, har många verksamhetsgrenar. Det hörs på namnet vad man vill sträva för. Jag vill framför allt lyfta fram den verksamhet som kallas Barnens egen hjälptelefon. Där har man välutbildade, rutinerade människor som varje år tar emot ungefär 4 000 samtal om barn som far illa.

Ungefär hälften av samtalen kommer från barn, och man har gjort den erfarenheten att det mycket ofta är barn som far oerhört illa som väljer det här sättet att slå larm. Där var t. ex. pojken som ringde om att han blev piskad med hundpiska. Sexuella övergrepp har ökat kontinuerligt bland de saker som barnen talar om, t. ex. barnet som hotades att huvudet skulle skäras av och slängas i sopnedkastet om barnet inte gick med på de sexuella övergreppen. Vi har många andra grymheter mot barn, som t. ex. barnet som ringde och berättade om att pappa grillade hans älskade katt i ugnen.

Det här är alltså en oerhört viktig verksamhet, och det är angeläget att den får fortgå. Ramarna för det organisationsstöd som utgår under anslaget H 3 bör därför anpassas så att stöd till BRIS kan beviljas. Jag yrkar därför bifall till reservation 7.

Reservationerna 9 och 10 handlar om kvinnors missbruk. 1962 skrevs 300 kvinnor ut från våra psykkliniker med diagnosen alkoholism. Tio år senare var det nio gånger så många kvinnor som skrevs ut – 2 600. År 1962 hade 90 kvinnor diagnosen alkoholpsykos. Tio år senare hade 200 kvinnor den diagnosen. Alla vet vi att det här dock bara är toppen av ett isberg. Kvinnor döljer ju sitt missbruk, och de söker inte gärna behandling förrän situationen är fullkomligt ohållbar och de är totalt utslagna.

Vi vet alltför litet om kvinnors missbruk. Dryckesmönstret hos kvinnorna är ett annat än hos männen, men vi vet inte varför. Vi vet inte heller hur man på bästa sätt skall ta itu med behandling av och stöd till de här kvinnorna. Däremot vet vi med säkerhet att kvinnors missbruk drabbar både födda och ofödda barn i särskilt hög grad.

Reservation 9 handlar, som sagt, om behovet av insatser för kvinnliga alkoholmissbrukare. Man hemställer där om att det som anförts skall ges regeringen till känna.

I reservation 10 yrkar man att det inom socialdepartementets anslag till utvecklings- och försöksverksamhet bör avsättas 3 milj. kr. för försöks- och utvecklingsarbete för kvinnor med alkoholproblem. Jag yrkar bifall även till reservationerna 9 och 10.

Anf. 43 STINA GUSTAVSSON (c):

Herr talman! 1977 års alkoholpolitiska beslut hade som målsättning att vi skulle komma till rätta med alkoholmissbruket och minska alkoholkonsumtionen i landet. Beslutet fattades i stor enighet.

Det hade alltså som målsättning att vi skulle komma till rätta med alkoholmissbruket. Man betonade särskilt det förebyggande arbetet, t. ex. friskvård, informationsinsatser och verksamhet riktad till vissa grupper som skolgång, tonårsföräldrar och gravida kvinnor.

De åtgärder som vidtogs förstärkte människors medvetande om riskerna med bruket av alkohol. Under de följande åren kunde man notera att den totala konsumtionen gick ned.

Inom centern finns det en stark övertygelse om att ungdomars attityder gentemot alkohol går att påverka genom information och propaganda och att en mycket väsentlig kanal för denna påverkan utgörs av skolan. För att få genomslagskraft måste skolans information vara kontinuerlig, aktuell och verklighetstrogen. På det här området är det naturligtvis viktigt att man tar

föräldrarnas engagemang och ansvar i anspråk liksom ideella organisationers, t. ex. nykterhets-, idrotts- och länorganisationer samt kyrkliga organisationer.

Vi har över huvud taget en stark tilltro till folkrörelser och föreningars förmåga att delta i detta angelägna samhällsbyggande och göra det till en del av samhällsarbetet. De har också en vilja att arbeta inom drogområdet och har en mycket stor uppgift att fylla.

Sambandet mellan brott och alkoholkonsumtion eller narkotikaberoende är klart fastlagt. Det gäller särskilt alla former av våldsbrott. Mellan åren 1978 och 1985 minskade alkoholkonsumtionen per capita. Detta berodde säkert på de massiva informationsinsatser som samhället via riksdagen initierade. Dess värre har inte mycket av dylika insatser syns till under senare tid, men det är uppenbart att alkoholkonsumtionen åter har ökat bland ungdomar. Den nyligen redovisade SIFO-undersökningen ger belägg för detta.

Enligt centerns mening krävs det därför en snabb och effektiv information för att ånyo dra allmänhetens – framför allt ungdomens – uppmärksamhet till alkohol- och drogfrågorna. Regeringen måste nu ta sitt ansvar för att initiera en sådan insats och också engagera folkrörelserna.

Vi anser också att organisationer som Familjehemmens riksförbund genom sitt engagemang och stöd till medlemmar bedriver en värdefull verksamhet. Det är då naturligt att samhället ställer upp med stöd för utbildning.

En vårdform som för närvarande är undervärderad är vård i familjehem. Familjehemmen måste jämföras med behandlingshem och öppen vård.

Samhällets stöd och hjälpinsatser till familjer med missbruksproblem har ökat. Särskilt barnens utsatta situation har uppmärksamats. Det är helt klart att exempelvis socialtjänstens stödåtgärder i missbruksfamiljer är nödvändiga för att skydda barnen och hjälpa föräldrarna.

Välfärden är mycket låg för missbrukarna och deras anhöriga. Speciellt utsatta är barnen i dessa familjer. Deras situation har försämrats under de senaste åren i takt med att missbruket av droger har ökat bland kvinnor.

Antalet kvinnliga missbrukare ökar oroväckande. Missbruk tycks också ge svårare biverkningar för kvinnor än för män. Den sociala utslagningen bland kvinnliga alkoholister och narkomaner är också svårare och mer genomgripande än utslagningen bland män.

För att stödja och hjälpa kvinnor krävs vårdresurser. Sådana saknas i dag. Dessutom är det viktigt att observera de särskilda krav på insatser som kvinnliga missbrukare måste få tillgodosedda.

Herr talman! På alla områden kan i kalla siffror avläsas det statistiska utslaget av alkoholens skadeverkningar; det gäller trafiken, våldsbrotten och drunkningsolyckorna. Alla skador som förorsakas av alkoholmissbruk medför oacceptabelt höga kostnader, t. ex. kostnader för vård på grund av alkoholbetingade sjukdomar – ca 12 miljarder kronor per år – och samhällets sammanlagda nettokostnader för alkoholmissbruket, som uppgår till ca 60 miljarder kronor per år.

Vad allt detta kostar vårt land kan alltså uttryckas i kalla siffror. Så är däremot inte fallet med allt det lidande som offren och deras närmaste får

känna på. Därför är alla som arbetar för ett nyktrare Sverige ute i ett angeläget ärende.

Jag yrkar härmed bifall till reservationerna 1, 6, 8 och 9 samt i övrigt bifall till hemställan i socialutskottets betänkande 22.

Anf. 44 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Också erotiken och sexualiteten är en handelsvara i vårt genomkommersialiserade land. Könshandel bedrivs med samhällets godkännande, trots att prostitution är en av de grövsta formerna av kvinnoförtryck och förnedring. Det är t. ex. inte straffbart att köpa och sälja sexuella tjänster. I skattelagstiftningen betraktas de prostituerade som privata näringsidkare, och de är också skattskyldiga för inkomst av rörelse.

Ett sätt att stoppa prostitutionen är att stoppa efterfrågan. När det gäller de prostituerade kvinnorna menar vpk att de skall stödjas och hjälpas för att kunna bryta sitt levnadsmönster. Detta ansåg också socialutskottet vid behandlingen av denna fråga föregående budgetår. I debatten i kammaren sade en socialdemokrat då att de sociala problem som prostitutionen för med sig och den hantering som förekommer i prostitutionens spår är en utmaning mot samhället och kräver att samhället med kraft vidtar åtgärder för att bekämpa ett socialt fenomen. Något resultat av detta uttalande har vi inte sett, varken i form av minskad prostitution eller ökad sociala insatser.

I Göteborg har det sedan 1981 funnits en prostitutionsgrupp. Denna grupps målsättning är att försöka få bort gatuprostitutionen och att hjälpa de prostituerade och deras barn till ett vanligt liv. Enligt gruppen har prostitutionen ökat sedan denna verksamhet startade. Det visar bl. a. på hur stort behovet är av olika stödinsatser. I Göteborg prostituerar sig minst 500 kvinnor på gatan varje år. Dessa 500 kvinnor knyter 175 000 prostitutionskontakter med minst 25 000 män varje år. De 500 kvinnorna omsätter omkring 20 milj. kr. varje år i denna verksamhet. Många av de prostituerade kvinnorna i Göteborg är över 40 år och har prostituerat sig i 20–25 år. Prostitutionsgruppen har till viss del lyckats att förmå dessa "gamla" kvinnor att sluta prostituera sig, men nya flickor kommer ständigt ut på gatan för prostitution.

Enligt vad gruppen i Göteborg har erfarit är det en minoritet av de prostituerade kvinnorna som är missbrukare av alkohol eller narkotika. Men de hårda psykiska och sociala förhållanden som de prostituerade lever under gör att de riskerar att dras in i ett missbruk.

I Stockholm är förhållandena förmodligen likartade. För några år sedan var antalet missbrukande prostituerade mellan 5 och 8 % av de gatuprostituerade. Den största gruppen var då de s. k. tillfällighetsprostituerade, dvs. sådana kvinnor som tillfälligt prostituerar sig för att få pengar till vissa saker. Malmöprojektet var framgångsrikt så länge som det varade. När projektet upphörde tog prostitutionen fart igen. Alla tillgängliga exempel visar på ett stort behov av resurser för att stödja, motivera och attitydpåverka både allmänheten och de kvinnor som prostituerar sig.

Socialutskottet tycker inte att det behöver göras mer än vad som redan görs. Utskottet tycker att detta är socialtjänstens ansvarsområde och frånhänder sig vidare omtanke. Men det behövs faktiskt mer av stödprojekt

och insatser om vi skall kunna komma till rätta med det stora problem som prostitutionen utgör.

Med detta yrkar jag bifall till reservation 11.

Vpk anser att det också behövs stödprojekt för att stötta arbetslösa invandrarungdomar. Denna ungdomskategori är den mest utsatta och löper den största risken att bli utslagen. Det har pågått en del projekt, men det är inte alls tillräckligt för att möta det stora hjälpbehov som finns. Socialstyrelsen har visserligen påbörjat ett metodutvecklingsarbete; det räcker dock inte för att hjälpa invandrarungdomen. Några större sociala centrala projekt planeras inte.

Jag yrkar bifall till reservation 12.

Sedan kommer jag till den sista reservationen, som handlar om narkotika. En ny typ av narkotika sprider sig i Sverige, det är det s. k. designer drugs. I USA är en del av de här preparaten klassade som narkotika, men inte här hos oss. Under förra året beslagtogs den narkotikaliknande drogen MDMA, den s. k. Ecstasy, i Stockholm. I detta mål frikändes de båda tilltalade då domstolen ansåg att "utredningen -- -- visar inte med säkerhet att tabletterna utgör narkotika i narkotikastrafflagens mening". De beslagtagna tabletterna lämnades t. o. m. tillbaka till de åtalade.

De s. k. designer drugs är farligare än vanlig narkotika. De tillverkas genom att man gör små förändringar i molekylen hos en kontrollerad substans. Resultatet kan bli ett ämne som är 20 till 4 000 gånger starkare än heroin. Det betyder att en "normal dos" för en heroinist motsvaras av ett saltkorn eller mindre. Ett par milligram är en dödlig dos. Dessa droger kan tillverkas och användas legalt. Nya droger av denna typ finns inte på vår narkotikaförteckningslista.

Mera som ett kuriosum kan jag berätta att när narkotikapolisen i USA gör en husrannsakan i lokaler där dessa substanser finns eller framställs, så måste polisen vara iförd skyddsdräkter av samma slag som används vid sanering av BC-stridsmedel. Polisen måste skydda sig mot inandning av luftburna spårämnen och damm från dessa rusmedel.

De vinster man kan få ut av denna tillverkning är hisnande. För en kostnad på 2 000 dollar för utrustning och kemikalier är det möjligt att tillverka 3-metyl-fentanyl för ett värde av 1 biljon dollar. Kemisterna behöver varken bry sig om vallmofält eller löpa gatlopp hos tullen. Redan ett gram av 3-metyl-fentanyl är tillräckligt för att göra en miljon doser knark. En enda insats i ett laboratorium kan ge pengar för hela livet. Heroinister betalar upp till 40 dollar för varje dos fentanylderivat.

Det finns tillräckligt många skrupelfria kemister och andra för att denna verksamhet skall hållas i gång både i vårt land och på andra ställen i världen. Den finns redan som ett stort problem i USA. Det är bara en tidsfråga innan vi har samma problem här. Vi kommer några år efter i vårt land, men utvecklingen här är tyvärr precis densamma som i USA.

Därför anser vpk att det vore bra att redan nu se över narkotikastrafflagen när det gäller definitionen av narkotika så att dessa droger åtminstone klassas för vad de är, nämligen narkotika av den värsta och farligaste sorten.

Hur länge skall det dröja innan ansvariga myndigheter inser att det här är ett problem som man måste åtgärda? Nu sticker man huvudet i busken och hoppas att inget ont i detta hänseende skall hända här hos oss. Om man tror

det har man enligt mitt förmenande en mycket dålig verklighetsuppfattning. Den linje som BRÅ pekat på bör kunna bilda underlag för en lösning av detta problem. En särskild utredning, menar vpk, måste dock till eftersom frågan är så komplicerad ur juridisk och kemisk-farmakologisk synpunkt.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till reservation 2.

Anf. 45 EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Vi är nu åter inne på väldigt svåra frågor. Samhället har flera organ för att handlägga dessa frågor. Förutom socialstyrelsen har vi Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN. Vi har vidare BRÅ, som nämnts tidigare i debatten. Vi har också AN-nämnden, som tidigare arbetat under socialstyrelsen som ett råd. Det är socialministern som är ordförande i nämnden. Till nämnden har knutits en särskild beredningsgrupp med Anna Lindh från SSU som ordförande. Man förbereder en omfattande kampanj som riktar sig till ungdomen. Jag hörde alldeles nyss att det förbereds ett sammanträffande mellan riksdagsledamöter och ungdomar, vid vilket man skall diskutera drogfrågan.

Vi har vidare socialtjänsten, vars huvuduppgift är att ta itu med de frågor vi här diskuterar. Vi återkommer i betänkandet ofta till detta.

Herr talman! Klockan börjar närma sig 14.00 då ärendebehandlingen skall sluta, och jag tänker inte överskrida den tidpunkten. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på de reservationer som fogats till betänkandet.

Innan jag lämnar talarstolen skulle jag återigen med moderaterna vilja ta upp statsbidragsfrågan. Vad menar ni egentligen? Vad är syftet med att yrka avslag på förslaget om ett statsbidrag på nästan 1 miljard kronor, ett bidrag som kommit till för att stärka denna del av vår socialvård? Detta bidrag skall nu sopas undan – på två år skall det vara borta! Samtidigt laborerar ni med ett litet extra anslag och framhåller frivilligorganisationernas betydelse. Men om man slopar det stora anslaget, blir naturligtvis bidragen till frivilligorganisationerna mindre, och därmed minskar också dessa organisationers möjligheter att ge vård. Detta gäller bl. a. LP-stiftelsen.

Kommunerna har fått detta anslag för att själva kunna betala både den slutna och den öppna vården. Kommunerna har fått stor frihet när det gäller att disponera anslaget. Det kan faktiskt diskuteras hur stor denna frihet skall vara. Det kan bli nödvändigt att i någon mån öronmärka anslaget för att man skall få vården att fungera. Jag sade när vi diskuterade aidsfrågan att situationen inom vården är prekär och att kommunerna inte satsat tillräckligt på vården.

Enligt de uppgifter vi fått minskar den tunga vården, medan frivilligvården och den vård som organisationer tillhandahåller ökar. Vi har ingenting emot att frivilligorganisationer arbetar med vård, men samhället måste se till att också den tunga vården fungerar.

Moderaterna föreslår alltså att ett stort bidrag till vården skall slopas, men samtidigt kräver man att vården skall intensifieras och bli bättre. Jag får, herr talman, inte det hela att gå ihop.

Med dessa ord yrkar jag än en gång bifall till socialutskottets hemställan och avslag på reservationerna.

(forts. prot. 113)

Kammaren beslöt att ärendebehandlingen skulle fortsättas vid nästa arbetsplenium.

5 § Svar på interpellation 1986/87:208 om drogproblemen i trafiken

Anf. 46 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Elver Jonsson har frågat jordbruksministern om han är beredd att redogöra för arbetsläget inom Nordiska ministerrådet när det gäller att fullfölja uppdraget beträffande Nordiska rådets rekommendation nr 22 från år 1985 om drogproblemen i trafiken samt om när han avser att inför Nordiska rådet kunna redovisa avslutat arbete. Interpellationen har överlämnats till mig.

Nordiska rådet antog i mars 1985 den rekommendation det här är fråga om. I den rekommenderas Nordiska ministerrådet att för det första låta utreda omfattningen av drogproblemet i trafiken i de nordiska länderna. För det andra rekommenderas ministerrådet att utveckla metoder som ger möjligheter för snabb och effektiv analys av förekomsten i organismen av narkotika och andra medel som inverkar på det centrala nervsystemet.

Beredningen av rekommendationen har inom Nordiska ministerrådet lagts på Nordiska socialpolitiska kommittén och Nordiska trafiksäkerhetsrådet. Nordiska socialpolitiska kommittén har i sin tur remitterat rekommendationen till Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning, NAD.

Som kortfattat framgick av Nordiska ministerrådets meddelande till Nordiska rådets senaste session anordnade NAD i november förra året ett forskarmöte med anledning av rekommendationen. Vid mötet redovisades de nationella studier av problemets omfattning som gjorts och fortfarande pågår.

På forskarnivå rådde vid mötet enighet om ett flertal förutsättningar för att tillförlitliga prov skall kunna göras av om en person varit påverkad av andra droger än alkohol. Även frågan om koncentrationsgränser i blod för andra droger än alkohol diskuterades. Man ansåg bl. a. att det var praktiskt mycket svårt att införa sådana gränser för legala droger som används som läkemedel. Vad avser illegala medel ansåg vissa forskare att vissa låga gränsvärden borde fastställas, medan andra ansåg att det borde räcka att fastställa förekomst i kroppen hos en person av den illegala drogen.

NAD har ännu inte haft tillfälle att ta ställning till rapporten från forskarmötet, än mindre Nordiska socialpolitiska kommittén eller Nordiska ministerrådet som sådant.

Vad gäller den senare delen av Elver Jonssons fråga ankommer det inte på mig eller något svenskt statsråd att ensam avgöra när en slutredovisning av arbetet med rekommendationen skall göras inför Nordiska rådet. Detta avgörs av Nordiska ministerrådet i dess helhet på grundval av ställningstagandena i de olika nordiska organ som är inblandade i beredningen.

Ministerrådet kommer i vanlig ordning att lämna meddelande om läget med anledning av rekommendationen till Nordiska rådets session nästa år. Min nuvarande uppfattning är att det knappast kan bli fråga om en slutredovisning redan till sessionen år 1988.

Anf. 47 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Drogmissbruket i trafiken är omfattande. Det kostar oerhört mycket i mänskligt lidande och ekonomiska upppoffringar. Bara i Sverige omkommer omkring 800 människor varje år. De internationella siffrorna uppgår till ungefär 200 000 dödade i trafiken varje år. En stor del av dessa olyckor har ett nära och klart samband med drogmissbruk. Det gäller såväl alkohol som narkotiska preparat. Nu kan man säga att situationen i Norden är förhållandevis positiv vid en internationell jämförelse. Vi har en sträng lagstiftning i kombination med ett långt gående trafiksäkerhetsarbete. De nordiska länderna, inte minst Sverige och Norge, har för många andra länder utgjort en förebild, speciellt när det gäller alkoholrelaterade olyckor. Det kan nämnas i sammanhanget att vi har haft vår särskilda promillelagstiftning i över 40 år nu.

För ett par år sedan lade den svenska regeringen fram ett förslag som uppfattades som en uppmjukning av gällande restriktiva påföljder vid trafiknykterhetsbrott. Men reaktionen, herr talman, i den allmänna debatten – också här i Sveriges riksdag – blev så kraftig att regeringen fann för gott att återkalla sitt eget förslag.

Nu upplever jag att det också i regeringskretsar finns en något bättre stämning för den här allvarliga frågan. Förslaget om att beslagta fordon i vissa fall är ett uttryck för detta. Kontraktsvård kan vara ett bra komplement, förutsatt att den fylls med ett reellt innehåll och att den inte urholkar tanken på en sträng påföljd vid brott mot trafiknykterheten.

Den komplikation som vi nu har är att narkotikan har förvärrat bilden. Det är därför som social- och miljöutskottet rekommenderade Nordiska rådet att enhälligt bifalla det förslag som jag medverkade i. Vi föreslog att man skulle utreda omfattningen av problemen men också utveckla metoder för att snabbt och effektivt analysera situationen så att man kan komma åt problemen.

Social- och miljöutskottet i Nordiska rådet slog fast att narkotikamissbruket i de nordiska länderna har ökat på ett skrämmande sätt under de tio år som gått sedan rådet antog rekommendationen om märkning av trafikfarliga medel. Man sade att det är inget tvivel om att sådana medel radikalt nedsätter körförmågan, att det blir längre reaktionstider, sämre uppmärksamhet, nedsatt förmåga att iakttä ljus och ljud och en klart försämrad förmåga att följa föremål i rörelse. Nordiska rådet beslöt också enhälligt att Nordiska ministerrådet skulle ta tag i frågan. Det sades också i debatten att detta snabbt bör leda till resultat.

Det är därför jag ställt min fråga drygt två år efter detta beslut. Så får vi då svaret, herr talman, vilket jag tackar statsrådet för, även om jag konstaterar att det inte sade så mycket. Det var mera en redovisning av en fråga än en redovisning av vad som arbetats fram under tiden. Det är naturligtvis inget fel att remisserna görs, men visst ser det litet tunt ut. Statsrådet säger själv att det är ett kortfattat besked från ministerrådet om vad som har hänt under denna tvåårsperiod. Man talar om ett forskarmöte, osv.

Mitt intryck är att detta på något sätt går för långsamt. Min första följdfråga till socialministern – som i dag svarar för den nordiska samarbetsministern – är om inte statsrådet ändå känner en oro i grundfrågan. Det borde finnas anledning att lägga på ett kol extra.

Man blir naturligtvis litet bekymrad när statsrådet Sigurdsen avslutar med att säga att hennes uppfattning är att det knappast kan bli någon slutredovisning ens vid Nordiska rådets session nästa år. Min andra följdfråga blir då: Vad tänker regeringen göra för att höja tempot i det här arbetet? Om det är så att statsrådet kommer att säga det jag förutsätter, att hon är oroad över sakläget, finns det naturligtvis anledning att försöka raska på i den här frågan. Därför skulle jag vilja att fru Sigurdsen kompletterar sitt svar med att säga: Detta tänker vi göra för att denna svåra fråga ändå skall kunna komma till en rimlig lösning!

Anf. 48 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Elver Jonsson säger att det inte var mycket konkret i svaret. Jag vill då hänvisa till att Elver Jonssons fråga gäller att man skall redovisa arbetsläget i Nordiska ministerrådet i fråga om det här uppdraget. Det är vad jag har gjort. Jag har redogjort för arbetsläget.

Jag har också i svaret talat om att det har varit ett forskarmöte, som jag tycker har varit väsentligt för att få in synpunkter. NAD kommer att ha sitt nästa sammanträde i juni i år och kommer då naturligtvis att vidarebehandla ärendet.

Nordiska socialpolitiska kommittén har sitt sammanträde i oktober i år, och jag har sagt att jag inte tror att det är rimligt att tänka sig att en slutredovisning kan ske till Nordiska rådets session 1988. Men jag skall naturligtvis vidarebefordra Elver Jonssons synpunkter till ministern för det nordiska samarbetet.

Anf. 49 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Jag tackar för viljeytringen att statsrådet är beredd att göra en särskild ansträngning för att en redovisning skall kunna komma fram snabbare. Jag tar det som ett löfte.

Sedan har jag inte antytt att svaret skulle vara på något sätt inkorrekt. Det var säkerligen helt i sin ordning. Det som var litet dystert var att det fanns så litet att redovisa i fråga om arbetsläget.

Fru statsrådets löfte om att försöka höja tempot uppfattar jag så att det inte utesluter en redovisning till Nordiska rådets nästa session. Det är min förhoppning att arbetet kommer att gå snabbare än om den här lilla diskussionen inte hade kommit till stånd.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på interpellation 1986/87:227 om åtgärder för att motverka missbruket av rödsprit

Anf. 50 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Daniel Tarschys har frågat mig om regeringen är beredd att vidta skyndsamma åtgärder för att motverka missbruket av "T-röd".

Hanteringen av alkoholhaltiga preparat regleras i lagen (1961:181) om försäljning av teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat. Socialstyrelsen är

tillstånds- och tillsynsmyndighet.

"T-röd" är ett av flera firmamärken för en rad produkter med i princip samma kemiska sammansättning. De har godkänts av socialstyrelsen som alkoholhaltiga preparat. Sådana godkända preparat får säljas fritt. De får dock inte säljas i fall där det finns särskild anledning att anta att de skall användas i berusningssyfte. Olovlig försäljning och olovlig rening medför straffansvar.

Ett alkoholhaltigt preparat innehåller som regel flera denatureringsmedel. Avsikten med denatureringen är att förhindra förtäring. Trots denaturering förekommer missbruk av teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat som säljs i den allmänna handeln. För att få en överblick över detta missbruk har socialstyrelsen vid ett par tillfällen under de senaste åren gjort förfrågningar hos kommunerna. Den senaste enkäten avsåg förhållandena våren 1985. Slutsatsen av enkätsvaren var enligt styrelsen att missbrukets omfattning var ungefär densamma som vid föregående undersökningstillfälle år 1983. Vissa regionala förskjutningar hade dock skett. Jag har från socialstyrelsen inhämtat att en ny kommunenkät nu kommer att genomföras. Styrelsen följer alltså utvecklingen kontinuerligt.

Från några kommuner har under hand rapporterats att missbruket av "T-röd" och liknande preparat har ökat på senare tid. Givetvis är detta oroande. Förutom att söka minska missbruket genom att bl. a. begränsa tillgängligheten handlar det i grunden om att med olika åtgärder motverka alkoholmissbruket som sådant i samhället. Här har bl. a. socialtjänsten ett stort ansvar. Kommunerna måste t. ex. svara för att de tyngst belastade missbrukarna ges vård och behandling.

När det gäller att bedöma om ett alkoholhaltigt preparat skall få säljas eller inte måste olika synpunkter vägas samman. Det kan t. ex. gälla att väga missbruksrisken mot preparatets nytta och möjligheten att ersätta det med något annat preparat. För främst hushållsändamål finns det ett behov av ett alkoholhaltigt preparat som kan användas som rengörings-, lösnings- och frostskyddsmedel samt som brännvätska. Ett sådant medel är "T-röd". Det är svårt att ersätta "T-röd" med något annat lika användbart preparat för vilket risken för missbruk är mindre. Just nu genomför socialstyrelsen ett omfattande utredningsarbete för att finna bättre denatureringsmedel. Resultatet av detta arbete kan förhoppningsvis medföra att alkoholhaltiga preparat av typ "T-röd" kan göras mer avskräckande att förtära.

Jag kommer att ingående följa den fortsatta utvecklingen av missbruket av "T-röd" och andra liknande preparat.

Anf. 51 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret på min interpellation. Det är ett allvarligt hållet och engagerat svar som visar att socialministern delar den oro som jag hyser för detta missbruk.

Bakgrunden till interpellationen var en uppvaktning som skedde inför socialutskottet av socialarbetare i Solna. Innan de kom till oss hade de varit hos andra instanser i samhället, bl. a. socialstyrelsen. Socialarbetarna tyckte inte att de hos de olika instanserna hade fått det gensvar som de önskade. Nu säger socialministern att ett omfattande arbete pågår inom socialstyrelsen för

att få fram bättre denatureringsmedel. Jag hoppas att detta är helt riktigt och att socialstyrelsen verkligen är aktivt engagerad i denna fråga.

Mot bakgrund av några av formuleringarna i socialministerns svar skulle jag vilja ställa några frågor. Det står i svaret:

”För främst hushållsändamål finns det ett behov av ett alkoholhaltigt preparat som kan användas som rengörings-, lösnings- och frostskyddsmedel samt som brännvätska”. Socialministern säger vidare: ”Det är svårt att ersätta ’T-röd’ med något annat lika användbart preparat för vilket risken för missbruk är mindre.”

Men det behövs väl ändå nödvändigtvis ett preparat som går att använda för alla dessa saker. För varje sak behövs det självfallet något preparat. Det behövs medel för fönsterrengöring, för lösning av kemiska ämnen och för frostskydd. På en del områden finns det faktiskt separata produkter som går att använda för ett enda ändamål men som inte går att förtära. Jag undrar om det ändå inte skulle vara möjligt att utveckla separata produkter för de olika behov som inte är förknippade med missbruksrisken. Jag skulle se det som värdefullt om regeringen ville ta initiativ för att undersöka detta. Det har vi från folkpartiets sida föreslagit i en partimotion.

Om det nu finns ett mycket allvarligt missbruk, kan det hända att vi får acceptera att det finns ett preparat som inte är lika användbart och som inte har samma kombinationsmöjligheter utan som är en aning sämre. Det kan vara värt att acceptera att vi får en något sämre produkt på hyllorna i våra snabbköp om vi därigenom kan förebygga ett missbruk som är ytterst allvarligt.

Anf. 52 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Daniel Tarschys ifrågasatte tydligen om socialstyrelsen verkligen är i färd med ett sådant utredningsarbete. Jag kan bekräfta att socialstyrelsen tillsammans med arbetarskyddsstyrelsen, producenterna och andra berörda har börjat ett försöks- och utvecklingsarbete på detta område.

Det arbete som pågår inom socialstyrelsen är det som vi behöver, och det är vad man kräver i den folkpartistiska partimotionen. Den praktiska delen av detta arbete förväntas vara slutfört vid halvårsskiftet i år. Jag anser att det arbete som nu pågår är precis det som både Daniel Tarschys och jag tycker behöver komma till stånd.

Anf. 53 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! I så fall är jag mycket nöjd, och jag skall med intresse avvakta resultatet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 54 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Anna Wohlin-Andersson har frågat mig om jag är beredd att genomföra ett omedelbart åtgärdsprogram för småföretagarna på skattepolitikens område.

I sin interpellation hävdar Anna Wohlin-Andersson att flera av de åtgärder som skulle behövas för att förbättra småföretagarnas skattesituation är tillräckligt utredda för att kunna ligga till grund för ett sådant åtgärdsprogram som hon efterlyser. Jag delar inte denna uppfattning. Det är enligt min mening uppenbart att man på de flesta av de punkter som Anna Wohlin-Andersson särskilt pekar ut måste avvakta resultatet av det utredningsarbete som för närvarande pågår. Jag tänker då i första hand på utredningen (Fi 1985:06) om reformerad företagsbeskattning och 1980 års företagsskatteskommitté (B 1979:13). Dessutom förestår en större översyn av inkomstbeskattningen i övrigt. Jag är därför inte beredd att nu föreslå ett sådant åtgärdsprogram som Anna Wohlin-Andersson vill ha genomfört.

Avslutningsvis vill jag påminna om att riksdagen i höstas beslutade i några skattefrågor av betydelse för bl. a. småföretagarna, nämligen om sänkt arvs- och gåvoskatt och om ändringar i vinstdelningsskatten.

Anf. 55 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret, även om det var så kortfattat som jag misstänkte att det kunde bli.

Först kan jag konstatera att svaret inte innehåller ett ord om betydelsen av livskraftiga småföretag. Min första fråga till finansministern blir därför: Är vi överens om småföretagens betydelse för vår näringspolitik, arbetsmarknadspolitik och regionalpolitik? Om vi vill ha många och livskraftiga småföretag, måste vi föra en politik som ger dem bra startmöjligheter, tillväxtmöjligheter och överlevnadsmöjligheter.

Studier har visat att familjeföretagen beskattas hårdare än andra företag och att mindre företag beskattas hårdare än större. Familjeföretagen betalade ca 20 % av förädlingsvärdet i totala skatter, medan övriga företag betalade 16 %. Vidare betalade familjeföretagen ca 19 % av resultaten i bolagsskatt, medan övriga företag betalade 11,5 %.

Familjeföretagen visade vidare sämre lönsamhet än andra företag. För företag med färre än 20 anställda uppgick nettomarginalen endast till 2,4 % jämfört med 6 % för övriga företag. Familjeföretagen utvisade också en större andel förlustföretag. Studien avslöjade samtidigt en betydande outnyttjad utvecklingspotential i familjeföretagen.

När man bad företagen lista de skäl man hade för att inte utnyttja denna möjliga expansion, kom brist på eget kapital högt upp bland hindren. Generellt sett gäller att det egna kapitalet i småföretag är alltför litet. En expansion kan inte finansieras enbart med ökade lån. Finansministern vet naturligtvis bättre än jag hur förmögenhetsskatten slår när den skall betalas på i företag arbetande kapital med beskattade medel.

För företag med mindre än 20 anställda är kapitalbeskattningen för det

mesta inte ett stort problem. Men för växande, framgångsrika företag är de livsfarliga. Det är väl sådana företag Sverige behöver? Anser finansministern att den svenska utformningen av förmögenhetsbeskattning av i företag arbetande kapital bidrar till en vettig näringspolitik och till ett för samhället bra utnyttjande av enskilda människors idéer, skaparvilja och arbetslust? Den frågan går att besvara utan att gå in på hur en eventuell förändring skulle se ut.

Finansministern säger i sitt svar att det enligt hans mening är uppenbart att detta måste utredas mer. Det har utretts i sju år. Det finns genomarbetade förslag. När regeringen höjde förmögenhetsskatten 1983, hur länge hade ni utrett den höjningen och dess konsekvenser?

Jag talade förut om vikten av att de mindre och medelstora företagen kan överleva, överleva just som mindre företag, och föras vidare till nästa generation. Det är här arvs- och gåvoskatterna kommer in. Finansministern vill erinra om att riksdagsmajoriteten på regeringens förslag sänkte gåvoskatterna i höstas. Ja, men det gällde bara för gåvor på över 200 000 kr. På en gåva på 40 000 kr. skärptes skatten med 67 %, på en gåva på 10 miljoner sänktes skatten med 20 %. Man kan säga vad man vill om detta beslut, men inte gynnar det småföretagen.

Många, många småföretag kan inte klara generationsväxlingen på grund av våra nuvarande arvs- och gåvoskatter. De köps då upp av andra företag. Även om företaget får finnas kvar, vilket ofta inte är fallet på sikt, flyttas beslutanderätten från orten och därmed engagemanget i bygdens problem. Dessutom är det ofta en tragedi för den som startat företaget, och det är frustrerande att veta att om man bygger upp sitt företag tillräckligt framgångsrikt kan man förmodligen inte låta nästa generation fortsätta.

Dagens Nyheters börskommentator har nyligen sagt så här: "Jag är däremot beredd att säga att inget demokratiskt land kan visa upp en sådan maktkoncentration i näringslivet som Sverige kan." Det finns stor risk att detta kommer att fortsätta om man inte sänker arvsskatterna. Det går att göra utan fler utredningar. Socialdemokraterna höjde dem hösten 1982. Hur många år hade ni utrett detta?

Jag har inte hunnit kommentera alla punkter i interpellationen. Rolf Kenneryd kommer att ta resten. Det finns en mängd orättvisor för småföretagen som jag inte berört i min interpellation, och därför kommer jag inte att ta upp dem.

Situationen för egenföretagare och småföretagare är inte rimlig. Är efter år får man vänta på angelägna reformer som är tillräckligt utredda i väntan på ytterligare utredningar. Varför skall det ta så lång tid att förbättra det som det tar så kort tid att försämma? Hur länge anser finansministern att småföretagen skall vänta på förbättringar?

Anf. 56 ROLF KENNERYD (c):

Herr talman! Det är en angelägen fråga som Anna Wohlin-Andersson har ställt i sin interpellation. Jag måste dess värre instämna med henne i att det är ett ganska magert svar som finansministern har presenterat. Det är riktigt att företagens beskattning är föremål för övervägande i särskilda utredningar. Men nog skulle det väl ha kunnat finnas utrymme för någon egen åsikt eller

värdering från finansministerns sida om småföretagens värde för det svenska näringslivet och också någon åsikt om småföretagens skattesituation.

Småföretagens specifika problem förbises ofta i den allmänna debatten. Även i det förslag till reformerad företagsbeskattning som Industriförbundet för kort tid sedan samlades kring – som jag för övrigt tycker har många förtjänster – behandlas småföretagens problem enbart perifert.

Jag skulle vilja ge några exempel på specifika småföretagsproblem. Att överlåta sitt företag successivt är ofta praktiskt. Ägaren-skaparen kan trappa ned sin arbetsinsats i lagom takt, samtidigt som den nye ägaren kan arbeta sig in successivt och dra nytta av den tidigare ägarens erfarenheter. Att använda sig av vederlagsreverser är ett bra sätt att dels ge nästa generation möjlighet att överta företaget, dels säkra sin försörjning på gamla dagar. Men man får då inte använda sig av den 30-procentiga nedskrivning av substansvärdet som man kan göra i övrigt.

Om vi antar att företaget har ett substansvärde på låt oss säga 1 milj. kr. – det är ungefär vad en långträdare kostar i dag – blir gåvoskatten vid en successiv överlåtelse 370 000 kr. Företaget behöver då belastas med drygt 2 1/2 milj. kr. för att få fram denna summa. Både LRF, Industriförbundet och Småföretagens riksorganisation har anhållit om en ändring av detta förhållande, men hittills har ingenting skett. Vad anser finansministern?

Finansministern hänvisar i svaret till att regeringen har genomfört ändringar i vinstdelningsskatten. Självfallet var höjningen av fribeloppet för vinstdelningsskatten till en miljon en förbättring för småföretagen, men det räcker inte. Fondskatterna har slagit särskilt hårt mot småföretagen. Orimligheterna kan staplas på varandra. Ett företag som redovisar förluster kan få betala vinstdelningsskatt. Företag med litet eget kapital, oftast småföretag, får betala högre vinstdelningsskatt. Genom den extra avgiften till löntagarfonderna får alla egenföretagare och småföretagare vara med och betala till fonderna. Pengar flyttas från små till stora företag och från svaga till starka regioner och bygder. Anser finansministern detta vara en god näringspolitik och en god regionalpolitik?

Sanningen är den att löntagarfonderna och därmed vinstdelningsskatten måste avskaffas. Det behövs inga utredningar för det. Denna frågeställning behandlas för övrigt inte heller av de av finansministern omtalade pågående utredningarna.

Kostnaderna för egenföretagarnas premier för egen pensionförsäkring dras för närvarande av som ett allmänt avdrag. Kostnaderna blir därmed i allmänhet högre än för den som driver sin verksamhet i aktiebolagsform och får göra avdraget i förvärvskällan och därmed slipper betala arbetsgivaravgift på premierna. I en nyligen framlagd proposition, nr 140, föreslår regeringen att detta skall ändras för jord- och skogsbrukare som tjänar mindre än 15 000 kr. genom eget arbete på sin fastighet. Detta innebär i huvudsak att de passiva ägarna i första hand skall erhålla denna rättvisa. Varför skall man fortsätta att utreda hur man skall skapa rättvisa för de övriga, om det går att ändra på den principen när det gäller passiva ägare? Varför menar finansministern att det är riktigt att favorisera ett passivt ägande framför ett aktivt ägande i jord och skogsfastigheter?

Tjänstesektorn är för närvarande den kanske mest dynamiska sektorn i

vårt land. Det är där jobben kommer till och nya företag startas på snart sagt löpande band. Deras konsolideringsmöjligheter är begränsade i det nuvarande systemet. De har inga lager och har därmed inga möjligheter till lagermedskrivningar. De har varken behov eller möjligheter att göra avsättning till investeringsfonder. Deras möjligheter förbättrades när de fick tillstånd att avsätta 20 % av lönesumman till resultatutjämningsfond, men deras möjligheter är alltjämt otillräckliga.

Avslutningsvis vill jag fråga om finansministern inför framtidens skatteutjämnningar är beredd att ägna speciell uppmärksamhet åt tjänsteföretagens och övriga familjeföretags specifika konsolideringsproblem.

Anf. 57 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Sänkta skatter är den viktigaste åtgärden för småföretagen. Familjeföretagens skatteberedning visade emellertid häromåret att småföretagen under perioden 1983–1986 fått en försämrad likviditet och ökade skattekostnader på ca 15 miljarder kronor. Det betyder att de förbättringar av skattereglerna för småföretagen som genomfördes under perioden 1976–1982 har förbytts i sin motsats.

Särskilt under de senaste åren har de s. k. egenföretagarna kommit att missgynnans av olika förändringar. Nu söker finansministern trösta oss med att vi i höstas tog beslut om sänkt arvs- och gåvoskatt om ändringar i vinstdelningsskatten. Det är, som redan påpekats, alldeles otillräckligt. Skattepolitiken behöver därför en helt ny inriktning med sänkt skattetryck, enklare regler, ökad frihet att disponera vinstmedel, högre grad av beaktande av småföretagens speciella förhållanden och ökad skattemässig neutralitet mellan olika verksamhetsformer.

Finansministern nämner företagsskattekommittén. Den undersökte olika beskattningmodeller i syfte att bryta kapitalbeskattningens negativa effekter på näringslivet, och den kom fram till att den bästa lösningen vore att i princip helt undanta arbetande kapital i mindre och medelstora företag från förmögenhetsbeskattning. Med tanke på de övriga skatte- och avgiftsskärpningar som genomförts på senare år anser vi inom moderata samlingspartiet att en sådan åtgärd är angelägnare än någonsin.

Nu säger finansministern i sitt svar att han måste avvakta resultatet av det utredningsarbete som pågår. Det ligger naturligtvis en del i detta. Finansministern har emellertid redan hunnit uttala sig rätt positivt rörande de förslag som här har framförts om en genomgripande förändring av företagsbeskattningen i syfte att sänka bolagsskatten, men samtidigt bredda skattebasen.

Utgångspunkten för finansministern tycks hela tiden vara att skattetrycket i företagen totalt sett skall vara oförändrat, så att det bara är fråga om omläggningar – sänker man på något håll skall man kompensera med en breddad skattebas. Det låter mycket neutralt. Är inte finansministerns baktanke dock att det vore mycket bra om vi säger att vi sänker skattesatserna på olika områden genom att vi får en breddad bas, och vi går ner med en bolagsbeskattning till 30 % – eller t. o. m 25 % som föreslås av Industriförbundet. Från moderata samlingspartiet föreslår vi 30 %.

Det är en risk med detta eftersom finansministern – i varje fall i sina uttalanden, och dessa har han gjort vid sunda vätskor – har visat sig ovanligt

positiv till dessa förslag. Är inte detta beroende på att finansministern ser att här skapas ännu än möjlighet att i framtiden börja höja skattesatserna igen? Då har vi en låg nivå och så börjar man successivt höja skatteuttaget. På det viset är vi snart tillbaka till den tidigare högre företagsbeskattningen, men samtidigt med en breddad skattebas.

Prot. 1986/87:110
24 april 1987

*Om skattepolitiken för
småföretagare*

Anf. 58 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! Vi i folkpartiet vill gärna hålla med interpellanten om behovet av en omfattande reformering av företagsbeskattningen. Interpellanten har i sin interpellation räknat upp ett antal åtgärder som skulle kunna verka i den riktningen, men den åtgärds katalogen är naturligtvis inte på något sätt fullständig. I det sammanhanget måste jag i ärlighetens namn hålla med finansministern om att det här föreligger behov av ett ytterligare utredningsarbete och en samordning med de reformeringar av andra skatteavsnitt, kapitalbeskattningen och inkomstbeskattningen, som ju är högst aktuella i dessa dagar. I avvaktan på detta tycker jag ändå att man borde ha kunnat undanröja de värsta orättvisorna för småföretagen.

Det var med mycket stor besvikelse som jag gick upp i den här talarstolen för någon månad sedan, då vi behandlade företagsbeskattningen. Vi har haft att behandla ett antal rena rättvisefrågor som – det har också interpellanten påpekat – gömts undan bakom staketmetoden. Jag tycker faktiskt att man från socialdemokratins sida borde ha kunnat rätta till de orättvisorna.

Jag tänker på en sådan sak som lön till barn, där man skulle ha kunnat avskaffa de bestämmelser som är till nackdel och innebär att barnen inte kan få en naturlig introduktion i föräldrarnas företag. De bestämmelserna är inte någonting annat än ett uttryck för misstänksamhet mot företagarkåren.

Jag tänker på bestämmelserna om medhjälpare, bestämmelser som på samma sätt försvårar den dagliga verksamheten i företaget. Det går bra att så att säga byta hustru med någon annan företagare och då betala lön efter vanliga normala villkor, men det går inte om hustrun arbetar i mannens företag. Jag säger hustrun medvetet, för det handlar ofta om kvinnan. Därmed ligger det också i viss mån en könsdiskriminering i detta.

Man hade mycket enkelt kunnat ändra på avdragsbestämmelserna för egenföretagarnas pensionsförsäkringspremier; jag trodde faktiskt att vi skulle ha kunnat uppnå det. Det handlar i det fallet om en mycket enkel lagstiftningsåtgärd: att medge avdraget på rörelsebilagan i stället för som ett allmänt avdrag. En sådan ändring hade, återigen, varit en ren rättviseåtgärd.

Slutligen vill jag säga att jag tror att Sveriges företagarkår skulle ha uppskattat om man på nytt hade infört avdragsrätten för arbetsrättsligt skadestånd. Som finansministern själv vid många tillfällen har betonat är de svenska skattebestämmelserna – och det gäller även bestämmelserna på arbetsmarknaden – så pass invecklade att det i dag är mycket lätt att göra fel. Då borde man som sagt kunna medge en avdragsrätt för arbetsrättsligt skadestånd, vilket skulle ha inneburit att man dessutom hade kunnat mäta ut riktigt rättvisa straffsanktioner. Det går inte nu längre på grund av att den som driver företag i form av egen firma eller handelsbolag drabbas mycket hårt av ett arbetsrättsligt skadestånd, som ju läggs på toppen av inkomsten. Man måste då ta ut en väldigt hög lön för att klara detta.

Prot. 1986/87:110
24 april 1987

*Om skattepolitiken för
småföretagare*

Dessa saker borde man kunna åtgärda i avvaktan på den omfattande reformeringen av det svenska skattesystemet. Jag avvaktar ett besked från finansministern om när initiativet kommer till denna reformering. Det kanske är väl mycket begärt att be om ett besked här, men jag vill ändå ställa frågan: När får vi utredningen om detta, finansministern?

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Anmäldes och bordlades

Propositionerna

1986/87:156 Ändrade regler vid allmän fastighetstaxering år 1988

1986/87:158 Ny organisation för folkbokföring

9 § Anmäldes och bordlades

Förslag

1986/87:18 Riksdagens revisorers förslag om flyktinginvandringen till Sverige m. m.

10 § Anmäldes och bordlades

Justitiekommitténs betänkanden

1986/87:23 Anslag till polisväsendet, m. m. (prop. 1986/87:100 delvis)

1986/87:24 Ändring i lagen om straff för vissa trafikbrott, m. m. (prop. 1986/87:81)

1986/87:25 Anslag till domstolsväsendet (prop. 1986/87:100 delvis)

Socialförsäkringskommitténs betänkanden

1986/87:15 Invandring m. m. (prop. 1986/87:100 delvis)

1986/87:16 Administration av socialförsäkring m. m. (prop. 1986/87:100 delvis)

Kulturkommitténs betänkande

1986/87:18 Anslag till internationellt kulturellt samarbete (prop. 1986/87:100 delvis)

Utbildningskommitténs betänkande

1986/87:27 Verkställd granskning av Stiftelsen Riksbankens jubileumsfonds verksamhet och förvaltning år 1986 (redog. 1986/87:20 och 21)

Trafikkommitténs betänkanden

1986/87:15 Anslag till SJ-koncernen, m. m. (prop. 1986/87:100 delvis)

1986/87:16 Anslag till Ersättning till lokal och regional kollektiv persontrafik (prop. 1986/87:100 delvis)

Jordbrukskommitténs betänkanden

1986/87:15 Jaktlag, m. m. (prop. 1986/87:58)

1986/87:16 Statsbudgeten för budgetåret 1987/88 såvitt avser jordbruksdepartementets verksamhetsområde (prop. 1986/87:100 delvis)

1986/87:17 Statsbudgeten för budgetåret 1987/88 såvitt avser miljö- och energidepartementets verksamhetsområde (prop. 1986/87:100 delvis)

Prot. 1986/87:110
24 april 1987

Meddelande om interpellation

Näringsutskottets betänkande

1986/87:25 Tekoindustri och tekohandel (prop. 1986/87:100 delvis)

11 § Meddelande om interpellation

Meddelades att följande interpellation framställdes

den 24 april

1986/87:238 av *Ingvar Karlsson* i Bengtsfors (c) till justitieministern om avskaffandet av kollektivanslutningen till politiskt parti:

Ett flerpartisystem bygger på att människor själva tar ställning i partival, och medlemskap är en av demokratins viktigaste grundvalar. Detta innebär att det aldrig får förutsättas att någon kategori människor enskilt eller i grupp vinner anslutning till ett visst parti eller tvingas att ensidigt stödja en partipolitisk inriktning, som är emot den personliga övertygelsen.

En stark fackföreningsrörelse tillgänglig för alla anställda, vilken kan skapa balans på arbetsmarknaden i fördelningen av produktionsresultatet, är en viktig tillgång i det svenska samhället. Det innebär att det finns ett övergripande samhällsintresse att slå vakt om fackföreningen som en viktig resurs för den enskilde när det gäller att värna sina individuella intressen och för en grupp att värna om sitt kollektiv.

Kollektivanslutningen till det socialdemokratiska partiet har av en majoritet uppfattats som en politisk kränkning. Riksdagen har uttalat detta vid ett flertal tillfällen. Det var först genom uttryckliga garantier från det socialdemokratiska partiet om att kollektivanslutningen skulle upphöra som det blev möjligt för socialdemokraterna att samla en majoritet mot en lagstiftning i ärendet.

För den partipolitiskt kränkta får naturligtvis inte en slopad kollektivanslutning innebära att man kommer ur askan i elden. Det får naturligtvis inte vara så att ett enskilt medlemskap i en fackförening av t. ex. en centerpartist innebär att denna fackförening på grund av medlemskapet skickar pengar till det socialdemokratiska partiet. Det skulle vara att betala medlemsavgift utan att få några rättigheter och utan individuell reservationsrätt.

Alternativet för den enskilde skulle vara att gå ur den fackliga organisationen och därmed tvingas ställa sig osolidarisk med arbetskamraterna i deras fackliga arbete.

Jag vill därför fråga justitieministern:

Avser regeringen att, på basis av tidigare gjorda riksdagsuttalanden, medverka till att avskaffandet av kollektivanslutningen sker i sådana former att den enskildes rätt att själv bestämma anslutning och ekonomiskt stöd till visst parti garanteras fullt ut?

Prot. 1986/87:110 12 § Meddelande om fråga
24 april 1987

Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes

den 24 april

1986/87:550 av *Knut Wachmeister* (m) till finansministern om sänkt uttagsprocent för fastighetsskatten:

Avser finansministern, med tanke på de förväntade kraftigt höjda taxeringsvärdena, föreslå en sänkt uttagsprocent för fastighetsskatten?

13 § Kammaren åtskildes kl. 14.34.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

Olof Marcusson